

Inventar crkve sv. Nikole u Čakovcu

Hegeduš, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:967517>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

BARBARA HEGEDUŠ

INVENTAR CRKVE SV. NIKOLE U ČAKOVCU

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Danko Šourek, docent

Zagreb, 2020.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

Diplomski rad

INVENTAR CRKVE SV. NIKOLE U ČAKOVCU

Inventory of the Church of St Nicholas in Čakovec

Barbara Hegeduš

Crkva sv. Nikole u Čakovcu spada među raskošnije barokne crkve u Međimurju. Dolaskom braće franjevac u Međimurje 1659. godine započinje i njezina gradnja. Nakon prvih izgradnji samostana i crkve, zbog brojnih požara i potresa koji su uništili prvotne građevine, franjevci su sakupljali donacije i početkom XVIII. stoljeća krenuli u izgradnju nove crkve i zidanog samostana koji stoje još dan danas i svojom pojavom uveličavaju gradski trg. Unutrašnjim uređenjem crkve započelo se u prvoj polovici XVIII. stoljeća, a dobar dio se obnavljao nakon požara 1741. godine. Za pomoć su franjevci tada zamolili vladajuću obitelj Althann i dobili su je. Ulaskom u crkvu pogled privlači veliki oltar u svetištu koji zauzima cijelu površinu zida. Skulpture crkvenih otaca na glavnom oltaru djelo su mariborskog kipara Josipa Strauba, a oltarna slika Sv. Nikole posebna je zbog toga što u podnožju slike nepoznatog slikara prikazan je Čakovec kakav je bio 1750. godine, a na njoj se može vidjeti čakovečka utvrda, crkva sv. Nikole i njezin samostan, župna crkva sv. Mihovila u Mihovljanu i dvorac u Pribislavcu. Manji oltari koji su raspoređeni u svetištu i kapelama crkve djela su majstora Josipa Weinachta, Pavla Rehlea i Ivana Adama Rosembergera. Osim oltara, posebnost crkvenoj opremi daje barokna propovjedaonica, moći sv. Vinka, čudesno Raspelo i crkveno posuđe iz XVII. i XVIII. stoljeća.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rad sadrži: 81 stranicu, 68 reprodukcija. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: Čakovec, franjevci, Josip Straub, Međimurje, Pavao Rehle, oltari

Mentor: dr. sc. Danko Šourek, docent, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ocjenjivači: dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Dubravka Botica, izv. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Danko Šourek, doc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Datum prijave rada: 15. siječnja, 2018.

Datum predaje rada: 08. rujna, 2020.

Datum obrane rada: 14. rujna, 2020.

Ocjena:

Ja, Barbara Hegeduš, diplomantica na Istraživačkom smjeru – modul Renesansa i barok diplomskoga studija povijesti umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom *Crkva sv. Nikole u Čakovcu* rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 14. rujna, 2020.

Vlastoručni potpis

SADRŽAJ:

UVOD	1
1. POVIJEST MEĐIMURJA I ČAKOVCA U SREDNJEM I NOVOM VIJEKU.....	2
2. VJERSKE PRILIKE U MEĐIMURJU U XVI. I XVII. STOLJEĆU.....	5
2.1. Franjevci kao nepozvani gosti pavlinima.....	8
3. POVIJEST ŽUPE I CRKVE SV. NIKOLE BISKUPA U ČAKOVCU.....	9
4. POVIJEST GRADNJE SAMOSTANA I CRKVE SV. NIKOLE	12
4.1. Gradnja samostana	13
4.2. Gradnja crkve sv. Nikole biskupa.....	16
4.3. Gradnja zvonika	19
5. OLTARI U CRKVI SV. NIKOLE	20
5.1. Glavni oltar.....	21
5.1.1. Kipar Josip Straub	23
5.1.2. Skulpture glavnog oltara	25
5.1.3. Oltarne pale	28
5.2. Oltar Marije Pomoćnice	31
5.2.1. Skulpture oltara Marije Pomoćnice	32
5.2.2. Slike oltara Marije Pomoćnice	35
5.3. Oltar Žalosne Gospe.....	37
5.3.1. Skulpture oltara	38
5.4. Oltar sv. Antuna Padovanskog.....	41
5.4.1. Skulpture oltara	43
5.4.2. Oltarne slike	45
5.5. Oltar sv. Franje Asiškog	47
5.5.1. Skulpture oltara	47
5.5.2. Slike oltara.....	49
5.6. Oltar sv. Ivana Nepomuka	50
5.6.1. Skulpture oltara	51
5.6.2. Slike oltara.....	53
5.7. Oltar Marije Lauretanske i veliko Raspelo.....	54
6. OSLIK CRKVE.....	55
7. ORGULJE	58
8. PROPOVJEDAONICA.....	59
9. CRKVENO POSUĐE	63
9.1. Kaleži.....	64
9.2. Relikvijari ili moćnici.....	67
9.3. Monstrance ili pokaznice.....	68

9.4. Kadionice.....	69
9.5. Ciboriji.....	70
9.6. Pacifikal i ampulica za vodu	70
ZAKLJUČAK	72
POPIS LITERATURE:.....	73
POPIS SLIKOVNIH PRILOGA:.....	77

UVOD

Tema ovog diplomskog rada je crkva sv. Nikole u Čakovcu, smještena u središtu današnjeg grada, te analiza njezina inventara. Čakovec je glavni grad Međimurske županije i kao takav ima bogatu političku i crkvenu prošlost. Osnutak franjevačkoga samostana u Čakovcu, sredinom XVII. stoljeća, imao je veliki značaj za crkvenu povijest na području današnje Hrvatske. Njegovo stvaranje bio je dokaz životne snage franjevac koja je jačala nakon burnog razdoblja Osmanskih osvajanja te dosegla vrhunac u osamostaljenju Hrvatske provincije sv. Ladislava kralja (kojoj je čakovečki samostan povijesno pripadao) od Ugarske provincije sv. Marije. Današnja crkva sv. Nikole je novija je barokna građevina iz XVIII. stoljeća. Izgrađena je od strane franjevac koji su u XVII. stoljeću došli u Čakovec na poziv bana Nikole Zrinskoga, no u vrijeme kasnih gospodara Međimurja, grofova Althan. Zbog potresa i požara, te političkih neprilika, razvoj crkvene zajednice tekao je sporo, no sigurno.

Ban Nikola Zrinski franjevcima je dao zemljište i osigurao drvenu građu za izgradnju prvoga samostana. Taj drveni samostan ubrzo je, međutim izgorio, zajedno s drvenom crkvom. Gradnja novog, zidanog samostana i crkve, koji još i danas stoje, započela je početkom XVIII. stoljeća. Unutrašnjost crkve uređena je u baroknom stilu. U crkvi se nalazi sedam oltara; veliki glavni oltar i šest manjih bočnih oltara raspoređeni su u svetištu i pokrajnjim kapelama. Na oltarima se nalaze oltarne pale i skulpture koje plijene pažnju svojom ikonografskom porukom i likovnom kakvoćom. Kipove na oltarima izradili su kipari povezani s umjetničkim strujanjima na području susjedne Štajerske: mariborski kipar Josip Straub, zagrebački kipar Josip Weinacht, franjevac Pavao Rehle i varaždinski kipar Ivan Adam Rosemberger. Danas je crkva sv. Nikole biskupa tek jedna od nekoliko crkava u Čakovcu, ali je najstarija i jedina podignuta i opremljena u baroknom stilu.

1. POVIJEST MEĐIMURJA I ČAKOVCA U SREDNJEM I NOVOM VIJEKU

Međimurje je oduvijek zbog svojega geografskoga položaja bilo na putu različitih kultura i naroda. To je omogućilo lakši pristup srednjoeuropskih utjecaja, razmjenjivanje informacija, znanja, umjetnosti i još mnogo toga. Sam naziv *Međimurje* govori da se kraj nalazi između dvije rijeke, a to su Mura i Drava, što ga istodobno čini zaštićenom, gotovo otočnom sredinom: u latinskim povijesnim izvorima Međimurje se i naziva Mursko-dravskim otokom (*Insula Muro Dravana*), a u onim njemačkim Murskim otokom (*Murinsel*).

Međimurje se u pisanom izvoru prvi puta jasno spominje 1203. godine »[...] kada je kralj Emerik dao privilegij za nekadašnju čakovečku župnu crkvu svetog Mihovila u današnjem Mihovljanu.«¹ Te iste godine nastala je i Listina u kojoj se prvi puta spominju Mihovljan i Međimurje. Sljedećih godina dolazi do provale Tatara (Mongola), pustošenja, a nakon njih do izgradnje trgovišta te naseljavanja raznih obrtnika (*hospites*) kako bi se obnovilo Međimurje i razvila trgovina. Tako su tijekom XIII. stoljeća nastala trgovišta i naselja i oformili se plemićki, kraljevski i crkveni posjedi – tada je nastao i današnji glavni grad Međimurja, Čakovec.²

Čakovec se, kao utvrđeni grad, prvi puta spominje 1333. godine u ispravi kralja Karla Roberta Anžuvinskog (1301. – 1342.) o zamjeni imanja, točnije Čakovca i Štrigove, za grad i posjed Komarom. Iz ovog dokumenta možemo zaključiti da je Čakovec kao utvrđeno mjesto postojalo i ranije. U darovnici iz 1350. godine kralj Ljudevit I. Anžvinac (1342. – 1383.) daruje Međimurje Stjepanu Lackoviću i njegovim sinovima. U tom dokumentu možemo vidjeti socijalnu i gospodarsku strukturu međimurskog vlastelinstva, popis imena naselja, crkava i kapela, šuma, gajeva, vinograda, potoka, ribnjaka, mlinova, poreza, prihoda i prava te još mnogo toga. Sredinom XIV. stoljeća Međimurje dakle postaje jedinstveni feudalni posjed.³ Stjepan Lacković je postao gospodar Međimurja sa sjedištem u Čakovcu, a hrvatskim banom postaje 1351. godine.⁴ Krajem XIV. stoljeća došlo je do dinastičke borbe za hrvatsko-ugarsko prijestolje u kojem su protagonisti bili Ladislav Napuljski i Sigismund Luksemburški. Ban Stjepan II. Lacković se upleo u tu borbu i kao rezultat toga, on i njegov sinovac Andrija, pogibaju na *Krvavom križevačkom saboru* 1397. godine. Kao pobjednik je izašao Sigismund Luksemburški, a braća Kanižaj su dobili Lackovićev posjed, Međimurje, kao nagradu za vjernost.⁵ Međimurje 1405. godine dobiva novog gospodara, Hermana Celjskog. Grofovi Celjski su ostavili velikoga traga u Međimurju, a pogotovo u sakralnom graditeljstvu – bili su veliki donatori. Celjski su dali preurediti pavlinski kompleks u Svetoj Jeleni

¹ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, Čakovec: Vladimir Kalšan, 2006., str. 23.

² Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 27-29.

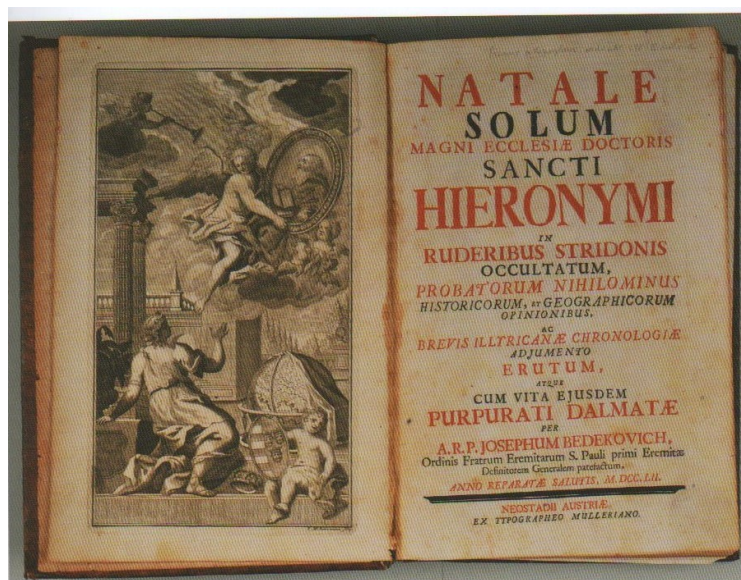
³ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003., str. 55.

⁴ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 36-37.

⁵ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 38-39.

(Šenkovec), a dali su i sagraditi crkvu sv. Jeronima u Štrigovi i gotičku crkvu sv. Mihovila u današnjem Mihovljanu, koja je bila župna crkva Čakovca.

Nakon obitelji Celjskih, Međimurje mijenja više gospodara. Tako 1473. godine Matija Korvin prodaje Međimurje trgovcu Ivanu Ernuštu Hampu koji je kasnije bio imenovan doživotnim banom, a njegova obitelj je uzela pridjev Čakovečki.⁶ Kada je umro posljednji Ernušt Gašpar, njegov tast, grof i bivši ban Petar Keglević preuzeo je Međimurje. Odande će ga otjerati Nikola Šubić Zrinski vojnom akcijom 1546. godine. Naime, zbog vojnog duga koji nije mogao vratiti, kralj Ferdinand Habsburški (1526. – 1564.) je Nikoli Šubiću Zrinskom 1546. godine privremeno predao Međimurje, a 1554. posebnom poveljom dao ga u vlasništvo Zrinskim za »vječna vremena«.⁷ Zrinski su dobili i titulu grofova te novi grb u koji su uklopili i grb Ernušta Čakovečkih. Nikola Šubić uložio je u nadogradnju čakovečke utvrde, opkope napunio vodom te je 1561. godine dao izgraditi obiteljsku grobnicu kod pavlinskog samostana sv. Jelene u Šenkovcu. Njegov sin Juraj IV. Zrinski bio je protestant te je (s iznimkom pavlina) protjerivao katoličke svećenike iz Međimurja. Situaciju popravlja njegov sin Juraj V. Zrinski koji je pomoću pavlina obnovio katoličku vjeru u Međimurju. Juraj V. Zrinski kasnije je postao hrvatskim banom i stekao slavu u borbi s Osmanlijama te u

Slika 1: Josip Bedeković Komorski, *Natale solum magni Ecclesiae doctoris sancti Hieronymi Neostadii Austriae*, 1752.

utjecajem sporova koje su Petar i Nikola vodili s međimurskim pavlinima, pavlinski povjesničar Josip Bedeković opisuje Nikolu VII. Zrinskog kao nezasiťnu osobu koja je činila nepravde i zlostavljanja prema pavlinima, no to se promijenilo kada je bio u pohodu da rastjera redovnike iz

Tridesetogodišnjem ratu. Juraj V. umire 1626. godine, a obiteljsku lozu nastavljaju njegovi sinovi Nikola i Petar.⁸

Nikola i Petar bili su iznimno obrazovani, poznavali su više svjetskih jezika, skrbili o crkvama i samostanima, bili vrsni književnici i stratezi. Nikola VII. je bio hrvatski ban, proslavio se mnogim bitkama, a ponajviše podvigom rušenja tzv. Sulejmanova mosta na Dravi kod Osijeka čime je nanio veliku štetu osmanskoj vojsci. Zasiťurno pod

⁶ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 54.

⁷ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 57.

⁸ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 60-62.

samostana u Sveticama kraj Ozlja. U Ljetopisu pavlinskog reda (*Svezak 2. str. 14.*) Josip Bedeković pronalazi informaciju da je Nikola VII. Zrinski u tijeku napada na samostan ušao u gustu maglu iz koje nije mogao pronaći izlaz te je od straha shvatio da ga ta prepreka opominje neka ne bude nepravedan prema Marijnim šticienicima. Zavjetovao se Presvetoj Svetičkoj Zaštitnici da više neće stvarati probleme pa, nakon što mu se ukazao izlazak iz magle, nije više činio neprilike redovničkim slugama.⁹

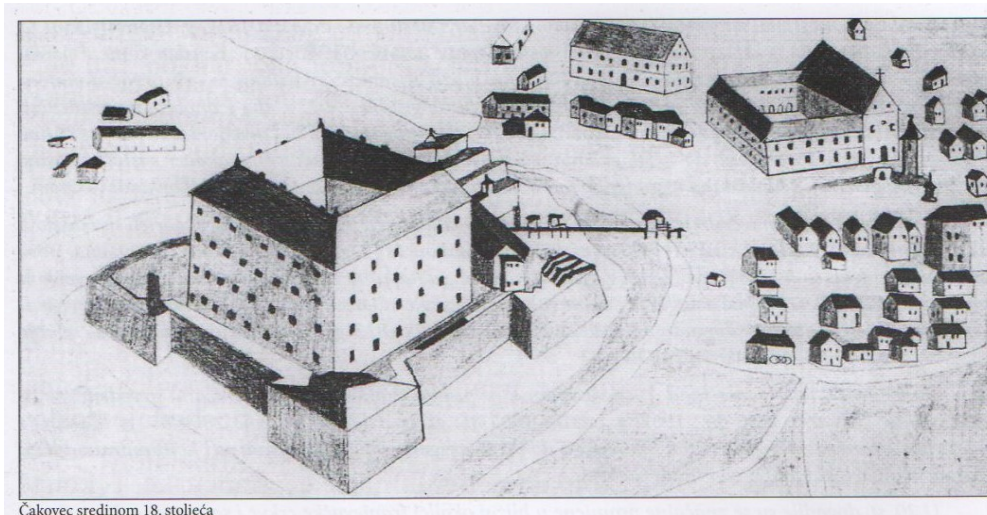
Budući da je od vremena Jurja IV. katolička vjera u Međimurju bila gotovo posve nestala te se počela obnavljati tek za njegova sina Jurja V., Nikola VII. 1659. godine u Čakovec poziva braću franjevce kako bi pomogli u katoličkoj obnovi u Međimurju, a osim toga, navodno ih je pozvao i zbog sajma u Čakovcu gdje bi ljudi, osim trgovanja, kod franjevaca primali svete sakramente i bili na misi.¹⁰ Ti sajmovi omogućavali su nekom naselju da postaje trgovište te u njega privlačili nove stanovnike. Razdoblje Nikole i Petra Zrinskih svakako je najpoznatije zbog njihove urote protiv bečkoga dvora koja je rezultirala Petrovim pogubljenjem u Bečkom Novom Mjestu 1671. godine. Nikola je poginuo još 1664. godine u lovu na vepra, a obitelj je u muškoj lozi izumrla pogibijom njegova sina Adama u Bitci kod Slankamena 1691. godine. Bečki dvor je zbog urote zaplijenio najveći dio njihova imanja, već uvelike devastirana pljačkama koje su tome prethodile. Sva ta zbivanja pogodila su i Međimurje. Nikolinom sinu, Adamu Zrinskom, pripala je samo polovica imanja dok je drugu polovicu uzeo je car i kralj Leopold (1657. – 1705.), da bi nakon Adamove pogibije 1691. godine cijelo Međimurje došlo u vladareve ruke.¹¹ Protiv tog kralja je u XVIII. stoljeća buknuo ustanak kojeg je predvodio unuk Petra Zrinskoga, Franjo II. Rakoczy, proglašen najprije erdeljskim vojvodom, a kasnije ugarskim kraljem. Budući da u tu pobunu nije mogao pridobiti Hrvate, Rakoczy je odlučio napasti Hrvatsku – u dva navrata su njegovi ustanici pustošili međimurska naselja da bi ih kasnije carska i hrvatska vojska porazila i otjerala iz Međimurja.¹²

⁹ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, preveo: Marko Rašić, Zagreb, Čakovec, Samobor: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, »Tkalčić« Društvo za povijesnicu Zagrebačke nadbiskupije, Družba »Braća Hrvatskog Zmaja«, Matica hrvatska, Zrinska garda, 2017., str. 252-253.

¹⁰ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 63.

¹¹ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 65-66.

¹² Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 71.

Čakovec sredinom 18. stoljeća

Slika 2: Prikaz Čakovca u XVIII. stoljeću

Kralj i car Karlo VI. (1711. – 1740.) Međimurje 1715. godine daje u zakup grofu Ivanu Čikulinu, ali već nakon četiri godine ga poklanja »[...] češkom plemiću, grofu Mihajlu Ivanu Althanu i njegovoj ženi Anni Marii rođenoj Pignatelly, španjolskoj markizi.«¹³ Althani su čakovečko vlastelinstvo dobili u jako lošem stanju te su dugo ulagali u njegovu obnovu. U vlasti te obitelji Međimurje ostaje do 1791. godine, te je to bilo mirno razdoblje s urednim feudalnim gospodarstvom i ulaganjem u crkvenu umjetnost i u čakovečku utvrdu. U XVIII. stoljeću osobito se razvilo gospodarstvo Međimurja s Čakovcem kao središtem, a još više mu je za razvoj pogodovala gradnja cestovne mreže, u vrijeme kraljice Marije Terezije (1740. – 1780.), koja je spajala gradove Požun (Bratislavu), Čakovec, Varaždin, Zagreb i Rijeku, što je pak pogodovalo razvitku trgovine.¹⁴ Veliku su važnost pritom imali sajmovi, jer su se na njima okupljali trgovci iz cijele Monarhije. Sajam kod crkve sv. Jelene u Šenkovcu vremenom je posve zamijenio onaj kod crkve sv. Nikole u Čakovcu.

2. VJERSKE PRILIKE U MEĐIMURJU U XVI. I XVII. STOLJEĆU

Godine 1203., u privilegiji kralja Emerika (1196. – 1204.) župnoj crkvi svetog Mihovila u Mihovljanu, prvi puta se spominje jedna međimurska župa. Kada je oformljena prva crkvena organizacija na ovom području, ne zna se točno. Vladimir Kalšan piše da je »teško vjerovati da je tada župa postojala samo u Mihovljanu, pogotovo zbog toga što je i Vesprenska biskupija nastojala svoju vlast proširiti i na Međimurje.«¹⁵ Međimurje je bilo u sastavu Zagrebačke biskupije od njezina utemeljenja, 1094. godine, no u XIII. stoljeću došlo je do nedoumica u vezi granica Zagrebačke i

¹³ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 71.

¹⁴ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 77-79.

¹⁵ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 29.

Vespremske biskupije, razriješenih u doba pape Inocenta IV. 1249. godine u korist Zagrebačke biskupije.

U statutu Zagrebačkog kaptola iz 1334. godine nalazimo prve pouzdane podatke o katoličkim župama u Međimurju. Spominje se jedanaest župa u Međimurju, bilo po mjestu ili po patronatu. Sljedeći popis župa Biskupije potječe iz 1501. godine. U tom popisu se spominje četrnaest župa; negdje se navodi njihov titular, negdje samo imena sjedišta župa, ali su svugdje navedeni župnici tih župa.¹⁶

U hrvatskim zemljama 1550-ih počinje se širiti ideja reformacije koja se snažno opire Rimokatoličkoj crkvi i donosi nove političke podjele.¹⁷ U XVI. stoljeću Zrinski prihvaćaju i na svoje posjede uvode protestantizam, iz Štajerske luteranstvo, a iz Ugarske kalvinizam.¹⁸ Godine 1570. Juraj IV. Zrinski javno priznaje svoju protestantsku vjeru i započinje progoniti katoličke svećenike i pustošiti crkve te dovoditi protestantske propovjednike.¹⁹ Kao jedini katolički svećenici u Međimurju tada su ostali pavlini (iz samostana u Šenkovcu) i sami osiromašeni i pod prijetnjom progona. U tom su razdoblju opustošene starije gotičke crkve, pa njihov inventar nije sačuvan, protestanti nisu gradili nove crkve jer su se za službu koristili onima iz kojih su protjerali katoličke svećenike.²⁰ Juraj Zrinski ponašao se nemilosrdno i okrutno, oglašivao se na kraljeve naredbe i time pokazivao svoju moć. Jurajevi sinovi, Nikola VI. i Juraj V., bili su odgojeni u protestantskoj vjeri.²¹

Kao odgovor na Reformaciju, Katolička je crkva održala Tridentski sabor (1545. – 1563.) i donijela zaključke koji će pomoći u obnovi crkvenoga života.²² Razdoblje Katoličke obnove koje je uslijedilo, svjedočilo je i novom poletu umjetnosti i znanosti, koji se očitovao u izgradnji i opremanju crkava, samostana, škola i učilišta diljem Katoličkoga svijeta. Hrvatski sabor 1609. godine je zabranio bilo koju drugu vjeroispovijest osim katoličke, a zaslugom pavlinâ, sin Jurja IV., Juraj V. prešao je na katoličku vjeru.²³ Budući da je Juraj IV. otjerao skoro sve katoličke svećenike, Juraj V. zamolio je zagrebačkog biskupa da mu pošalje nove svećenike, no biskup ih nije imao. Poslao je tek dva isusovca koji su uz Legrad posjetili još par naselja.²⁴ Zbog toga je obnova katoličke vjere i opustošenih crkava po Međimurju isprva bila povjerena pavlinima.

¹⁶ Višnja Matotek, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku i ranom novom vijeku«, u: *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003., str. 55

¹⁷ Pejo Čošković, »Franjevačka obnova u sjevernoj Hrvatskoj u prvoj polovici XVII. st. i važnost samostana u Čakovcu pri stvaranju provincije sv. Ladislava«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 24.

¹⁸ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 58.

¹⁹ Nataša Štefanec, *Heretik njegova veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, Zagreb: Barbat, 2001., str. 215.

²⁰ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 68.

²¹ Više o Jurju IV. vidi u: Nataša Štefanec, *Heretik njegova veličanstva*, 2001.

²² Pejo Čošković, »Franjevačka obnova«, 2010., str. 24.

²³ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 58-61.

²⁴ Pejo Čošković, »Franjevačka obnova«, 2010., str. 25.

Sin Jurja V., Nikola VII. poziva franjevence u Čakovec, a time dolazi i do novih promjena vjerskih prilika u Međimurju. Franjevci su od Nikole Zrinskoga dobili mjesto u gradu, gdje im je sagradio malu zidanu kapelu sv. Nikole biskupa pored koje su oni, s dobivenom drvenom građom, izgradili kuću u koju su se nastanili.²⁵ Pred kapelom i kućom počeli su se održavati nedjeljni sajmovi koji su okupljali mnoštvo ljudi. Sada, kada su ljudi dolazili na sajmovanje bili su ujedno prisutni na misama i primali sakramente. Tako je, isprva uz pomoć pavlina, a zatim i franjevac, Međimurje ponovno vraćeno u okrilje Katoličke crkve.

Godine 1688. počinju se obavljati redovite kanonske vizitacije u Međimurju. Zagrebački kanonik Ivan Zubić je iste godine obišao i opisao međimurske župe i njihove župne crkve, kojih je tada bilo trinaest. Spominje i drveni franjevački samostan i zidani pavlinski. Godine 1695. u požaru su stradali pavlinski samostanski kompleks, crkva s mauzolejem obitelji Zrinski i okolne gospodarske zgrade.²⁶ Budući da se Zrinsko ime nakon propale Zrinsko-frankopanske urote željelo izbrisati iz povijesti, zrinski mauzolej kod pavlinskog samostana je nakon tog požara pretvoren u kapelicu Blažene djevice Marije, a posmrtni ostaci i inventar izbačeni i velikim dijelom izgubljeni.²⁷ Zbog požara, pavlini su se privremeno morali preseliti u lepoglavski samostan. Nakon što se 1700. godina hrvatska pavlinska provincija osamostalila, obnovljen je uništen samostan, crkva je barokizirana i opremljena suvremenim inventarom. Car i kralj Josip II. (1780. – 1790.) je Dekretom iz 1786. godine, uz ostale, ukinuo i pavlinski samostan sv. Jelene u Šenkovcu čime su čakovečki franjevci ostali jedinom redovničkom zajednicom na području Međimurja.²⁸ U XVIII. stoljeću, u vrijeme obitelji Althan, obnavljaju se i barokiziraju crkve i njihov inventar, povećava se njihov broj, crkve i župni dvorovi se više ne izgrađuju od drveta, već se zidaju, na raskrižjima²⁹ se podižu pilovi,³⁰ a skoro svugdje u Međimurju se podižu jednostavna raspela.³¹ To stoljeće je bilo stoljeće mira i obnove, što se može vidjeti iz kanonskih vizitacija.

Broj stanovništva se povećava i zbog toga su bile potrebne nove župe. U Međimurju se 1789. godine osniva sedam novih župa i još tri župe godinu dana kasnije. Tada se osniva i župa Sv. Nikole u Čakovcu.³²

²⁵ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 63.

²⁶ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 69.

²⁷ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 163.

²⁸ Višnja Matotek, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku«, 2003., str. 75.

²⁹ Više o pilovima i raspelima vidi u: Anđela Horvat, *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju*, Zagreb: Konzervatorski ured, 1956. str. 146-184.

³⁰ Pil – (prema latinskome *pila*: stup), javni spomenik od kamena s reljefnom ili punom plastikom na visoku monolitnom stupu, a počiva na niskome podnožju. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48227> (posjećeno 12.1.2020.)

³¹ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 72.

³² Višnja Matotek, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku«, 2003., str. 75.

2.1. Franjevci kao nepozvani gosti pavlinima

Ban Nikola Zrinski u dogovoru sa zagrebačkim biskupom Petrom Petretićem i kustodom Maksimilijanom Tkalčevićem odlučuju da franjevci Kustodije sv. Ladislava osnuju svoj samostan u Čakovcu kako bi se bolje provela katolička obnova po Međimurju. Ta odluka nije odgovarala pavlinima. Pavao Knezović navodi da je do nesuglasica došlo zbog »[...] različite karizme tih redova i izvora za život redovnika u tim samostanima.«³³ Pavlini kao red imali su svoja pravila i način života, a franjevci svoj – svakodnevna prošnja bila je izvor njihovog uzdržavanja. Biskup Petar Petretić je za stjecanje prava izgradnje novog franjevačkog samostana u Čakovcu, i da riješi problem s pavlinima, u Varaždinskim Toplicama održao konzistorij 20. i 21. svibnja 1659. godine. Na tom konzistoriju je Nikola Strašak, vikar pavlinskog samostana sv. Jelene, iznio dvanaest točaka u kojima su pavlini iznijeli razloge svog nezadovoljstva i razloge zašto franjevci ne bi trebali doći u Međimurje i tamo izgraditi samostan. Iz većine točaka dalo se zaključiti da se pavlini najviše bune zbog straha da će ih franjevci zamijeniti i da će na kraju pavlini izgubiti svoj položaj, važnost i ugled. Samo par točaka imalo je razumne razloge, kao što je deseta točka u kojoj se navodi da se ne može ispuniti pravilo iz dekreta Tridentskoga sabora o redovnicima u kojem stoji da za osnivanje nove samostanske zajednice u njoj treba boraviti najmanje dvanaest redovnika, a u ovom slučaju ih nije bilo dovoljno. Najveći udarac pavlinima je zadan kada je ban Nikola Zrinski dopustio sajmovanje u Čakovcu te je zbog toga nedjeljni trg pred pavlinskom crkvom pomalo nestajao.³⁴ Pavlini su tvrdili da se to nije prvi puta dogodilo, ali da bi se uvijek sajmovanje vratilo k njima. U ovom slučaju, kada bi franjevci došli u Čakovec i tamo uspostavili svoj red, sajmovanje bi tamo i ostalo što nije bilo u interesu pavlinima.³⁵ Nakon što su pavlini iznijeli svoje prigovore, konzistorij je dopustio »[...] defnitoru Kustodije sv. Ladislava ocu Iliji Jambrešiću (Jamresich, Jemerichius) da uzme spis s pavlinskim prigovorima i da sutra, pošto se posavjetuje s ostalim franjevcima, konzistoriju donese pisani odgovor na svaki prigovor.«³⁶

Sutradan su franjevci pojasnili i »raskrinkali« svih dvanaest prigovora što ih je iznio vikar pavlinskog samostana. Oni u tim odgovorima argumentirano i razborito odgovaraju na svaku tvrdnju u prigovorima. Konzistorij nakon toga nije bio potpuno siguran u odluku pa je zaključio da se stvar mora još bolje istražiti i na kraju odlučiti što će se napraviti. Konzistorij je zahtijevao dokaze za svaku tvrdnju – koju će pavlini i franjevci iznijeti u Zagrebačkom biskupskom dvoru na sjednici 17. srpnja

³³ Pavao Knezović, »Opiranje pavlina dolasku franjevaca u Međimurje«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 50.

³⁴ Marijana Korunek, »Pavlinski samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski«, u: *Croatica Christiana periodica* 73 (2014.), str. 62.

³⁵ Pavao Knezović, »Opiranje pavlina«, 2010., str. 49-55.

³⁶ Pavao Knezović, »Opiranje pavlina«, 2010., str. 55.

1659. godine. Pavlini su važećim dokumentima morali dokazati da se mogu uzdržavati od prihoda sa svojih imanja, a franjevci od prošnje i drugih izvora. Nakon što su stranke prikupile i iznijele dokaze, konzistorij je donio odluku da prebivanje franjevaca u Čakovcu i njihova nova rezidencija neće biti na štetu pavlinima i da će imati dovoljno sredstava za život. Biskup je odobrio gradnju franjevačke rezidencije za koju je već bila spremna drvena građa, a pavlinima je savjetovao da svoje prigovore mogu uputiti Svetoj Stolici.³⁷

3. POVIJEST ŽUPE I CRKVE SV. NIKOLE BISKUPA U ČAKOVCU

Zajedno s bratom Dionizijem, Stjepan II. Lacković Čakovečki 27. kolovoza 1376. godine utemeljio je pavlinski samostan u naselju Šenkovec. Samostan je bio posvećen Uznesenju Blažene Djevice Marije i Svim Svetima. Međutim, 1559. godine, samostan mijenja svoj titular u Svetu Jelenu³⁸ točnije, mijenja ga ban Nikola Šubić Zrinski koji je 1546. postao novi gospodar Međimurja.³⁹ Godine 1420. grof Herman Celjski pavlinskom samostanu dao je naselje Šenkovec, pravo gornice i crkvene desetine.⁴⁰

Slika 3: Zaglavni kamen crkve sv. Mihovila u Mihovljanu, Čakovec, Muzej Međimurja

Čakovec je pripadao župi u Mihovljanu čija je župna crkva bila posvećena sv. Mihovilu Arkandelu, a ona je, zajedno s ostalim župnim crkvama u Međimurju bila podčinjena zagrebačkom biskupu.⁴¹ Ta crkva je od čakovečke utvrde bila udaljena »[...] na pola druge četvrti sata pješačkoga hoda [...]« te je bila smještena na uzvisini.⁴² Josip Bedeković spominje sajmove koji su se održavali kod crkve nekoliko puta na godinu. Na tim svečanim *sajmenim danima* trgovalo se životinjama i biljkama lana i konoplje, a održavali su se na dane crkvenog sveca zaštitnika.⁴³ U sklopu opisa crkve

³⁷ Pavao Knezović, »Opiranje pavlina«, 2010., str. 55-60.

³⁸ Vjerojatno zbog česte pojave imena Jelena u obitelji Zrinski, ban Nikola Šubić mijenja titular pavlinskog samostana.

³⁹ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 38.

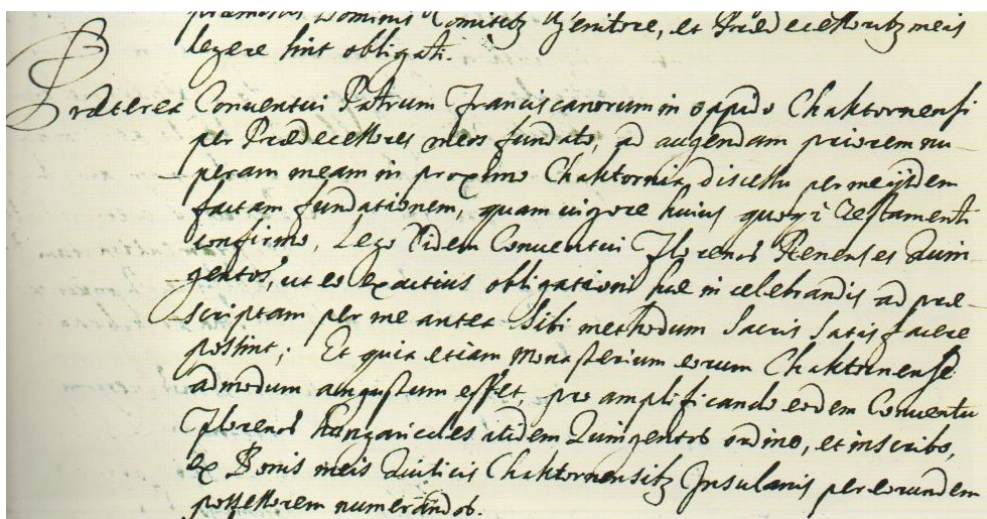
⁴⁰ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest*, 2006., str. 42.

⁴¹ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 249.

⁴² Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 249.

⁴³ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 249

sv. Mihovila i naselja, Bedeković spominje crkvu i samostan koji su krasili Čakovec.⁴⁴ Crkva je posvećena »[...] sv. Nikoli, biskupu i ispovjedniku reda sv. Franje Serafskog«. ⁴⁵ Kod Bedekovića saznajemo da su se i u Čakovcu održavali sajmovi, osim nedjeljnih, i tri svečana godišnja sajma: na Cvjetnicu, na blagdan sv. Katarine i na blagdan Svetih apostola Petra i Pavla.⁴⁶ Bedeković piše da je do toga došlo tako da je grof Nikola Zrinski zabranio nedjeljno sajmovanje kod samostana sv. Jelene i prenio ga u Čakovec, što je bio veliki gubitak za crkvu i samostan u Šenkovcu, a kako bi se Nikola opravdao od prigovaranja pavlina, doveo je u grad franjevce i dao im naknadu za uzdržavanje i mjesto za gradnju crkve i samostana.⁴⁷ Vladimir Kapun pak piše da je Nikola VII. htio redovnike smjestiti čim bliže dvorcu te je poslao svog opunomoćenika Franju Kozmosa da dovede nekoliko redovnika koji će biti njegovi kapelani i preuzeti župu.⁴⁸ Na koji način točno su došli do franjevaca nije nigdje zapisano, ali se zna da su dvojica franjevačkih redovnika došla i smjestila se u drveni gostinjac pokraj kapelice i odmah počeli djelovati. Franjevcima je to odgovaralo jer su htjeli povećati broj samostana kako bi kustodija mogla dobiti status provincije.⁴⁹

Slika 4: Dio oporuke Adama Zrinskog koji se odnosi na Franjevački samostan

Nikolin sin, Adam, također je bio naklon franjevcima. Po svojoj oporuci ostavio im je određenu »[...] svotu novaca za služenje mise i trajnu novčanu pomoć za proširenje i uzdržavanje samostana.«⁵⁰ Osim Adama spominje se i međimurski plemić Juraj Orban koji je samostanu darovao

⁴⁴ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 250.

⁴⁵ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 250.

⁴⁶ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 250.

⁴⁷ Josip Bedeković, *Knjiga o sv. Jeronimu*, 2017., str. 252.

⁴⁸ Vladimir Kapun, »Nikola VII. Zrinski i čakovečki franjevci«, u: *Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*, (ur.) Juraj Kolarić, Čakovec: Zrinska garda, 2011., str. 53.

⁴⁹ Vladimir Kapun, »Nikola VII. Zrinski«, 2011., str. 53-54.

⁵⁰ Borka Bunjac et al., *Pregled povijesti*, 2003. str. 66-67.

vinograd Praporčan 1677. godine i još 500 forinti za gradnju.⁵¹ Franjevci su u drvenom samostanu, koji je izgrađen još za vrijeme Nikole Zrinskog, živjeli četrdeset godina, no kada je 1699. godine izbio požar u Čakovcu, zahvatio je i samostan i crkvu. Samostanu nije bilo spasa, a crkva je bila toliko oštećena da su ju morali srušiti.⁵² Zahvaljujući ostavštini Adama Zrinskog i novčanoj pomoći vjernika, franjevci su odlučili izgraditi novi samostan, i to zidani. Gradnja je započela 1702. godine i predvodio ju je gvardijan Martin Šimunčić.⁵³ Sredinom XVIII. stoljeća dovršen je prizemni dio, a početkom XIX. stoljeća i prvi kat. Ubrzo nakon početka gradnje samostana počela se graditi i crkva, 1707. godine, a već je 1750. godine posvećena. Zvonik crkve izgradio se u periodu od 1753. do 1757. godine.⁵⁴

Požari su, naravno, bili najveći neprijatelji drvene građe, a i samostanskih spisa. Osim požara 1699. godine, dogodili su se i 1723. godine, kada su zahvaljujući brznoj intervenciji srušene kuće oko samostana te je požar znatno manje oštetio samostan, a 1741. godine požar je bio toliko velik da je vatra zahvatila i samostan i crkvu.⁵⁵ To je sve otežavalo izgradnju i dovršenje samostana i crkve. Nakon tih nemilih događaja, ljudi su počeli graditi kuće od cigle i zemlje da se izbjegnju daljnji požari, međutim, uz požare, građevinama su prijetili i potresi. Najjači potres dogodio se 1738. godine te je najviše oštetio pavlinski samostan, no tadašnji prior samostana, Josip Bedeković, odmah se prihvatio obnove te je samostan 1745. godine bio obnovljen.⁵⁶ Takve nesreće više su puta bacile stanovnike Čakovca na koljena, ali svaki puta su uspjeli ustati na noge i obnoviti ga.

Kada je krajem XVIII. stoljeća na službu došao župnik Luka Fenyesei, župa sv. Mihovila je počela propadati. Fenyesei je htio otjerati franjevce i zatim se useliti u njihov samostan. Tako je poslao molbu Ugarskom kraljevskom namjesničkom vijeću da mu se odobri prelazak u samostan, a kao razloge je naveo to da je njegova župna crkva na osamljenom mjestu, da ne dolaze ljudi i da nema kome propovijedati Evanđelje i još nekoliko neobičnih razloga. Namjesničko vijeće tražilo je da se čuje i franjevačka strana. Franjevci su pobili sve župnikove razloge i dodali da je za propadanje župe

⁵¹ Vladimir Kalšan, »Zrinski i dolazak franjevaca u Čakovec, Nikola i Adam Zrinski«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 15.

⁵² Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003., str. 70.

⁵³ Anđela Horvat, »Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj«, u: Anđela Horvat, Radmila, Matejčić, Krno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982., str. 101.

⁵⁴ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci: povijesno-kulturni prikaz tri stoljetne povezanosti Čakovca s Franjevcima – na pragu 320 godišnjice njihova dolaska u grad Zrinskih*, Čakovec: Franjevački samostan, 1978., str. 27. Usp. također: Katarina Horvat-Levaj, »Barokna franjevačka arhitektura provincija Sv. Ladislava i Sv. Ivana Kapistranskog«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 205-218 (210); AŽ [Andrej Žmegač], »Čakovec – Franjevački samostan sa crkvom sv. Nikole, 18. st.«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 360-361; Katarina Horvat-Levaj, *Barokna arhitektura* (Povijest umjetnosti u Hrvatskoj), Zagreb: Naklada Ljevak, 2015., str. 65, 426.

⁵⁵ Višnja Matotek, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku«, 2003., str. 72.

⁵⁶ Višnja Matotek, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku«, 2003., str. 73.

kriv sam župnik zbog svoje nebrige. Međutim, pritisak župnika na franjevce tu nije stao, zapravo, bio je toliko velik da su se franjevci obratili predsjedniku Namjesničkog vijeća 1787. godine molbom u kojoj traže da se župa sv. Mihovila podijeli na dva dijela kako bi pritisak župnika nestao. Župnik Luka Fenyesi umire prije nego što je donijeta odluka. Namjesničko vijeće odlučilo je ukinuti franjevačke samostane u Ormožu, Križevcima i Remetincu, a franjevački je samostan u Čakovcu nastavio djelovati te mu je i predana dotadašnja župa sv. Mihovila.⁵⁷ Tako Čakovec, koji je do tada podpadao pod župu u Mihovljanu, 1789. godine dobiva svoju župu, a njezinim sjedištem postaje crkva Sv. Nikole. »Samostanska crkva je postala župna crkva, a samostan župni dvor.«⁵⁸

Slika 5: Detalj s oltarne pale sv. Nikole, toranj, crkva sv. Nikole i franjevački samostan oko 1750. godine

4. POVIJEST GRADNJE SAMOSTANA I CRKVE SV. NIKOLE

Kao što je već spomenuto, Čakovec je do 1789. godine spadao pod župnu crkvu sv. Mihovila u Mihovljanu. U popisu župa Zagrebačke biskupije iz 1501. godine u nazivu ove župe vidimo da se spominje i njezin smještaj: »sub Chaktornya« (pod Čakovcem).⁵⁹ Svi mještani Čakovca morali su odlaziti u nekoliko kilometara udaljeno naselje, po nekad nepovoljnim vremenskim uvjetima, na misu i na sajmove koji su se održavali ispred crkve. Usto, naselje Mihovljan s crkvom sv. Mihovila

⁵⁷ *Franjevci u Čakovcu: fotomonografija u povodu 350. obljetnice dolaska franjevaca u Čakovec: 1659. – 2009.*, (gl. ur.) Stjepan Hranjec (autor povijesnog prikaza: Vladimir Kapun), Čakovec: Zrinski, Franjevački samostan, 2009., str. 83-87.

⁵⁸ Borka Bunjac *et al.*, *Pregled povijesti*, 2003. str. 75-76.

⁵⁹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 62.

nalazilo se na samom rubu župe kojoj je bio središte, a Paškal Cvekan (1978.) navodi kako su župni dvor i crkva počeli propadati zbog nemara župnika.⁶⁰

4.1. Gradnja samostana

Franjevci u Čakovec dolaze 20. svibnja 1659. godine i nastanjuju se u drvenoj rezidenciji koja je bila izgrađena materijalom koji je osigurao ban Nikola Zrinski. Kuća je bila malo veća od ostalih u Čakovcu budući da je to bio tek gostinjac. Pa ipak, to zdanje proglašeno je samostanom 27. kolovoza 1677. godine, a u njemu je tada boravilo dvanaest redovnika. Godine 1699. veliki požar uništio je samostan do temelja, a crkvice sv. Nikole koja se nalazila pored, bila je toliko oštećena da se morala srušiti.⁶¹ U tom požaru izgorjela je i prva samostanska kronika pa je tek pola stoljeća kasnije nepoznata osoba ukratko zabilježila događaje zacijelo opsežnije opisane u uništenoj kronici.⁶²

Nakon ove katastrofe odlučeno je da se izgradi novi samostan, veći i zidani, a to su franjevci mogli učiniti uz pomoć vjernika i 600 forinti koje im je oporučno ostavio Adam Zrinski te 500 forinti koje im je darovao gospodin Franjo a Ruestarff.⁶³ Ovdje je bitno istaknuti da »[...] franjevačka gradnja ima svoja načela koja potječu iz prvih vremena

širenja reda i ona su se tijekom stoljeća malo mijenjala.«⁶⁴ Osnovni oblik franjevačke građevine je jednobrodna dvoranska crkva s ravno završenim ili poligonalnim svodenim svetištem s

Slika 6: Naslovna strana prve Spomenice Franjevačkog samostana

⁶⁰ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 66-67.

⁶¹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 18.

⁶² Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve u urbanističkoj koncepciji grada«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 68.

⁶³ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 19.

⁶⁴ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 67.

potpornjacima.⁶⁵ Najvažnija je jednostavnost (jednobrodnost i jednoapsidalnost) koja prevladava. Što se tiče prostora i organizacije samostana, ona je također jednostavna i osnovna: samostan je trokrilna jednokatna zgrada organizirana oko pravokutnoga klaustera, a duž spoja s jednobrodnom crkvom nalazi se hodnik. Obilježja baroka vide se u načinu gradnje i smještaju. Franjevačke samostane je najčešće osnivalo plemstvo i smješta ih uz svoje burgove ili negdje na svojim posjedima.⁶⁶ U Čakovcu samostan i crkva čine jedinstven prizor na središnjem gradskom trgu. Ta reprezentativna fronta glavnog trga stvorila se tako da se u istu liniju stavilo glavno ulazno pročelje samostana, pročelje zvonika i crkve.⁶⁷ Svi arhitektonski elementi jače se plastički naglašavaju, bilo na pročelju ili u unutrašnjosti.

Gradnja je započela 4. rujna 1702. godine kada je i postavljen kamen temeljac ispod vratiju samostana. Blagoslov gradnji samostana dao je Maksimilijan Klarić, a samu gradnju je predvodio i pripremio o. Martin Šimunčić te je dalje nastavili o. Hinko Jurak i o. Anzelmo Doller.⁶⁸ Iznad ulaznih vratiju samostana stavljen je grb Zrinskih. Započelo se s gradnjom južnog krila samostana koji je okrenut prema trgu. Iako su radovi sporo napredovali, a jedno vrijeme bili i prekinuti, do 1704. godine na blagdan svete Lucije bilo je gotovo već nekoliko soba u koje su se franjevci mogli useliti. Zatim je započela i gradnja zapadnog krila, a ujedno se i dovršavala gradnja južnog do 1707. godine. Niti nastavak gradnje nije tekao glatko: požari koji su se zbili 1711. i 1723. godine također su je usporavali. U požaru 13. svibnja 1723. godine izgorjelo je dvadesetak kuća, a požar je zahvatio i samostan, no pomogli su ga ugasiti klerici iz Varaždina koji su taj dan došli samo na izlet. Saznajemo, u knjizi Paškala Cvekana, da taj požar nije jako zahvatio samostan zbog krošnji drveća koje su deset godina prije zasadili ispred samostana i tako ga zaštitili.⁶⁹ Oštećenja su se brzo popravila te je iste godine ožbukano i objeljeno zapadno samostansko krilo i podignut samostanski hodnik. Nažalost, ne zna se kada je točno započeo i završen sjeverni dio samostana. Sjeverno krilo je svakako najmlađe, a Paškal Cvekan u knjizi *Čakovec i franjevci* kao okvirno vrijeme njegova dovršetka navodi 1812. godinu.⁷⁰

⁶⁵ Diana Vukičević-Samaržija, »Srednjovjekovna umjetnost u franjevačkim samostanima koji su pripali provinciji sv. Ćirila i Metoda«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 162.

⁶⁶ Diana Vukičević-Samaržija, »Srednjovjekovna umjetnost u franjevačkim samostanima«, 2000., str. 164.

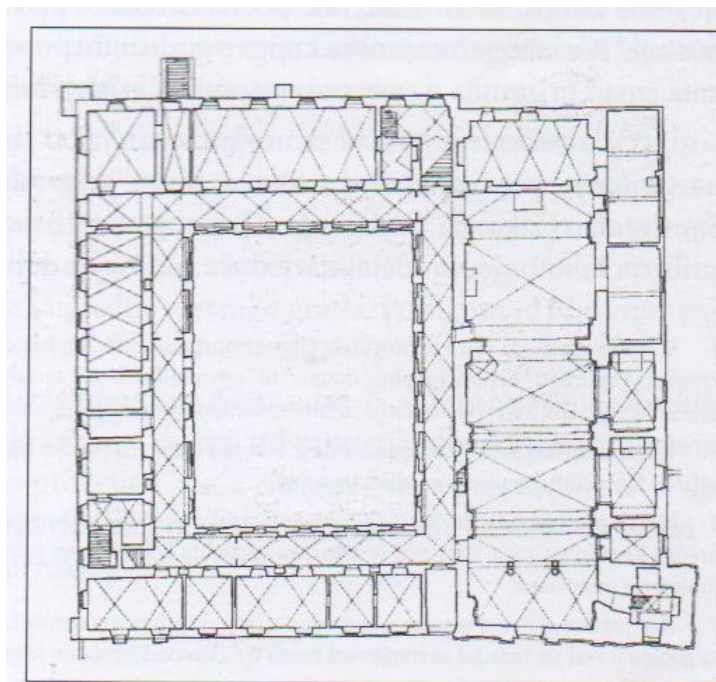
⁶⁷ Katarina Horvat-Levaj, »Barokna franjevačka arhitektura«, 2000., str. 210.

⁶⁸ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 19.

⁶⁹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 19.

⁷⁰ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 21.

Čakovečki je franjevački samostan jednokatna trokrilna zgrada koju s istočne strane zatvara crkva duž koje se proteže hodnik. Preostala tri krila zatvaraju središnje dvorište koje također okružuju hodnici nadsvođeni križnim svodom. To unutrašnje dvorište »[...] raščlanjeno je redom pilastara i vjerojatno nekad rastvoreno polukružnim lukovima vidljivima ispod fasade«,⁷¹ a danas je zatvoreno i svjetlost propušta kroz pravokutne prozore. U unutrašnjosti samostana najvažnije

Slika 7: Tlocrt franjevačkog samostana i crkve sv. Nikole

prostorije su refektorij ili blagovaonica s kuhinjom u prizemlju te zajedničke prostorije, a na katu redovničke sobe. S križanja ulica dopremljen je kip *Nebeske kraljice s Djetetom Isusom* i postavljen je ispred samostana.⁷² Kameni kip potječe s kraja XVII. stoljeća (1670. – 1675.), a Doris Baričević pripisala ga je varaždinskom kiparu Ivanu Jakobu Altenbachu.⁷³ U unutrašnjem dvorištu samostana stoji još jedan kameni kip. Na četvrtastom stupcu, koji se prema gore sužava, na polukružnom kapitelu stoji kip Bezgrešne Djevice Marije.⁷⁴ Na kartuši u sredini stupca latinski je napis: »ET / MACULA / NON EST / IN TE«. ⁷⁵ Prema Paškalu Cvekanu, halja kipa bila je obojena bijelo, plašt izvana plavo, a s unutarne strane crvenom bojom. Kip Djevice stoji na zemaljskoj kugli koju obavija

⁷¹ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 69.

⁷² Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 20.

⁷³ Doris Baričević, »Varaždinski kipar Ivan Jacob Altenbach«, u: *Peristil* 25(1982.), str. 123; Ista, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga, 2008., str. 54-56.

⁷⁴ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 21.

⁷⁵ »I ljage nema na Tebi.«

zmija. Ruke *Immaculate* sklopljene su i pomaknute udesno, a glava, koju okružuje zvjezdana kruna, je naklonjena lijevo.

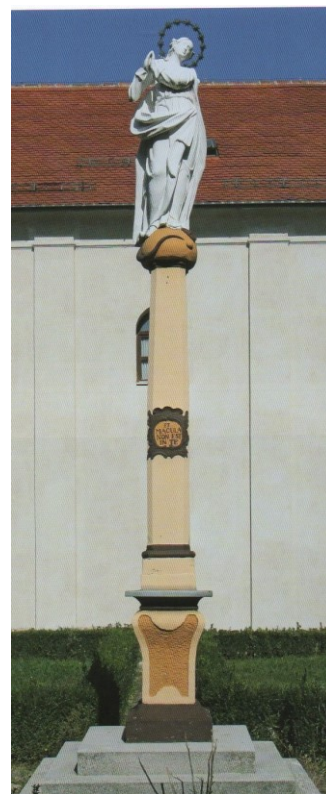
4.2. Gradnja crkve sv. Nikole biskupa

Mala zidana crkvica s kapelicom koju je za franjevce dao sagraditi ban Nikola Zrinski stradala je u požaru koji je grad Čakovec zadesio 1699. godine, a na njezinu mjestu 1707. godine počinje se graditi nova. Za gradnju se zalagao Cirijak Najzer.⁷⁶ Kamen temeljac postavljen je 7. srpnja u svetištu crkve, a to je današnja sakristija. Tadašnja crkva protezala se od sakristije do oltara sv. Ivana Nepomuka i sv. Franje, dio toga je nadsvođen 1710. godine,⁷⁷ a dovršen i blagoslovljen 1711. godine – to je činilo privremenu crkvu i u tom prostoru se do 1724. odvijala služba Božja na privremenom oltaru. Ispod svetišta izgrađene su dvije kripote za pokop franjevaca i uglednike grada Čakovca. Gradnja nove crkve bila je težak zadatak, a budući da su Čakovec i Međimurje bili pod upravom Komore u Grazu, novca je bilo premalo. S vremenom se prikupio novac zahvaljujući o. Aleksandru Negovcu pa se gradnja crkve mogla nastaviti. Godine 1723. podiže se hodnik i zapadni zid crkve, 1724. godine gradi se istočni zid crkve, kor i glavno pročelje, a crkva se presvođuje i pokriva daščicama do 1728. godine. Te godine se dograđuje kapela sv. Križa i sv. Antuna uz istočni zid crkve.⁷⁸

Slika 8:

Ivan Jakob Altenbach, Bogorodica s Djetetom, 1670. – 1675., kamen, Čakovec, trg pred crkvom sv. Nikole

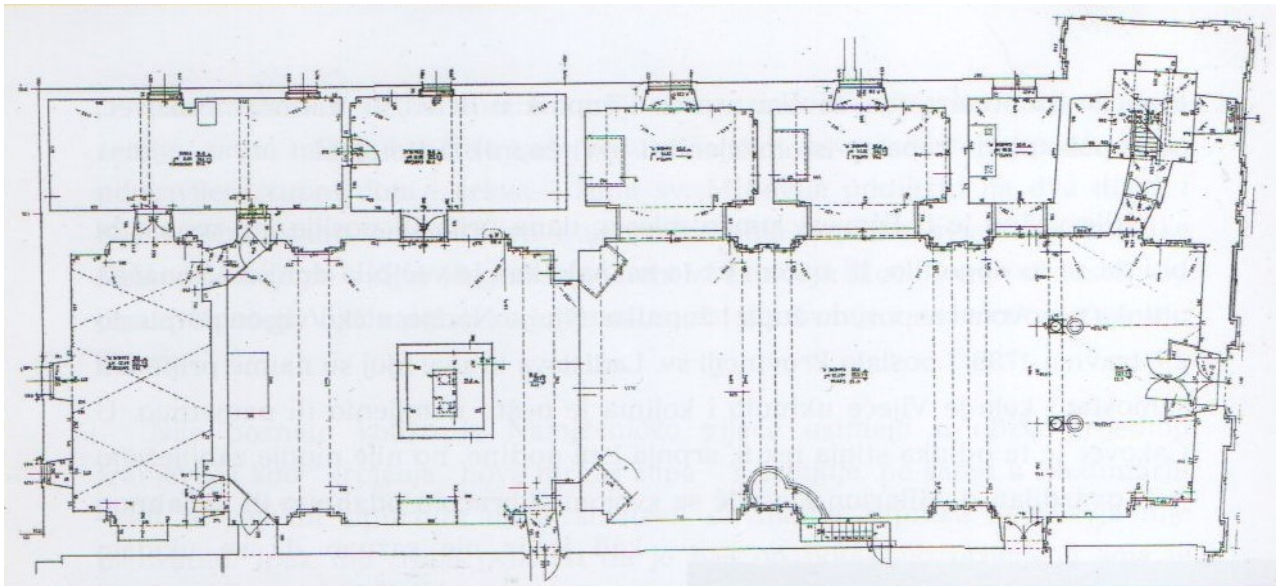
Slika 9:

Neznani kipar, *Immaculata*, XVIII. st., kamen, Čakovec, dvorište franjevačkoga samostana

⁷⁶ Anđela Horvat, *Spomenici arhitekture*, 1956. str. 97.

⁷⁷ Godine 1710. srušio se svod svetišta zbog greške majstora zidara.

⁷⁸ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 69.

Slika 10: Tlocrt crkve sv. Nikole

Iznad ulaznih vratiju uklesana je godina 1725. temeljem čega bi se moglo zaključiti da je to godina završetka gradnje crkve,⁷⁹ ali ona se još do 1741. godine uređuje iznutra. Ivana Puzak spominje da je 1742. godine majstor iz Ptuja (za 588 rajnskih forinti) izradio tako odličan krov da se sljedećih godina mogao pokriti crijepom i tek se nakon požara 1825. godine morao zamijeniti novim koji je izgradio majstor Đuro Holzheim iz Varaždina.⁸⁰ Godine 1741. opet je došlo do požara koji je uništio crkvu, samostan i zgrade te je unazadio trud i rad vjernika i franjevacu za par godina. Tražila se pomoć za obnovu u sjevernoj Hrvatskoj i Mađarskoj. Nakon desetak godina konačno je zdanje bilo dovršeno. Crkvu je posvetio zagrebački biskup Franjo Klobušicki (Klobusiczky; 1748. – 1751.) u čast sv. Nikole biskupa 14. lipnja 1750. godine. Biskup je posvetio i tri oltara (glavni oltar sv. Nikole biskupa, oltar sv. Franje Asiškoga i oltar Blažene Djevice Pomoćnice kršćana).⁸¹

Izgrađena je jednobrodna dvoranska crkva, sa svetištem na sjevernoj i pročeljem na južnoj strani, »[...] s ravno završenim svetištem i zamjetno jačom arhitektonskom raščlambom dvojnim pilastrima.«⁸² Crkva je nadsvođena bačvastim svodom sa susvodnicima, a u brodu su traveji

⁷⁹ Andrej Žmegač, »Čakovec«, 2000., str. 361.

⁸⁰ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 71.

⁸¹ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 70.

⁸² Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 70.

odvojeni pojasnicama. Iza svetišta na sjevernoj strani nalazi se sakristija. U liniji pročelja stoji zvonik. Ovakva crkva, zajedno s franjevačkim samostanom čini baroknu jezgru grada Čakovca.

Slika 11: Pročelje crkve sv. Nikole

Pročelje crkve je isprva bilo jednostavno, a tek 1905. godine pročelje dobiva svoj neobarokni izgled za koji je zaslužan talijanski majstor Petar Salon, a kipove je isklesao čakovečki kipar Josip Trstenjak.⁸³ Pročelje je vertikalno podijeljeno u tri, a horizontalno u dvije zone. Središnji dio zauzima ravno zaključen portal nadvišen jednostavnim vijencem prekinutim segmentnim zabatom nad kojim je uzidan štit s franjevačkim grbom. Iznad njega, u lučno zaključenoj niši, nalazi se kameni kip sv. Nikole biskupa. Središnji dio pročelja flankiraju dva jednostavna pilastra toskanskoga reda, a bočni dijelovi pročelja također su omeđeni jednakim pilastrima. Između njih se u donjem dijelu

⁸³ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 24.

nalaze dvije lučne niše natkrivene segmentnim zabatima. U sfernim trokutima niša u reljefu su izvedeni likovi anđela. Iznad bočnih niša nalaze se polukružno zaključeni prozori. U niši na lijevoj strani pročelja nalazi se kameni kip sv. Stjepana kralja, a na desnoj kip sv. Ladislava kralja. Gornju zonu od donje razdvaja gređe, s plitkim obratom nad središnjim dijelom. Gornji dio također je raščlanjen pilastrima, trokutastog je oblika flankiran polegnutim volutama. Na krajnjim bočnim rubovima gornjeg dijela s lijeve strane stoji kameni kip sv. Franje Asiškog, a s desne strane kip sv. Antuna Padovanskog s djetetom Isusom. Središnji dio čini uski, polukružno zaključen prozor kojeg flankiraju dva manja i dva veća pilastra. Ti pilastri nose gređe, a nad njim se izdiže edikula zaključena trokutastim zabatom, u čijoj se polukružnoj niši nalazi duboki reljef Bezgrešne Djevice Marije između para pilastara, a sa svake strane jedna okrugla kamena vaza s križem. Pročelje je obnovljeno 1956. godine pod upravom gvardijana o. Gabrijela Đuraka i prema smjernicama Konzervatorskog zavoda u Zagrebu.⁸⁴

4.3. Gradnja zvonika

U nekim izvorima spominje se da je prvi bio drven i da je stajao ispred crkve na trgu.⁸⁵ To je vidljivo i na oltarnoj slici sv. Nikole biskupa koja će biti obrađena u nastavku rada. U već spomenutom požaru 1741. godine taj je zvonik bio oštećen, a četiri zvona su se rastopila. Sljedeće godine u Grazu su nabavljena tri nova zvona koja su isprva bila postavljena u obnovljenom drvenom zvoniku, a kasnije su premještena u današnji sazidani zvonik. Gradnja tog zidanog zvonika započela je 1753. godine. Stanovnici Čakovca su 1. svibnja te godine, pod vodstvom gvardijana Honorata Šoštarića, desno od pročelja crkve počeli kopati duboku jamu. Iz temelja je počela nadirati voda pa su je, u dubini od četiri metra, morali nabiti s velikim brojem hrastovih trupaca, a na to postavili obrađene i željezom povezane hrastove gređe.⁸⁶ Kamen temeljac položen je nakon toga, 13. lipnja iste godine na blagdan sv. Antuna Padovanskog. Bio je to veliki događaj za Čakovec te je detaljno opisan u samostanskoj kronici. Dan je započeo pjevnom misom i propovijedi, a nakon toga je predstojnik čakovečkog vlastelinstva Josip Antun Obler (kao predstavnik grofice Ane Marije Pignatelly Althan) svečano postavio kamen temeljac, koji je pak blagoslovio prior susjednog pavlinskog samostana o. Vinko Halassi.⁸⁷

Gradnja zvonika nastavila se do sljedeće godine kada je bio dovršen do pola visine. Ivana Puzak navodi da u kronici nije navedeno kada je zvonik dovršen, ali pretpostavlja da je to moglo biti

⁸⁴ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 24.

⁸⁵ Tomislav Đurić, Dragutin Feletar, *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, Koprivnica: »Mali princ«, 1992., str. 64.

⁸⁶ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 27.

⁸⁷ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 70.

prije 1765. godine jer je dotada nabavljeno *nedjeljno zvono*. Anđela Horvat pak smatra da je zvonik dovršen 1767. godine.⁸⁸ Spominje također da je na zvonik »utrošeno 150 klesanih kamena za uglove, sto tisuća komada opeke, 60 štrtina vapna i 12 centi željeza«,⁸⁹ a gradnja je stajala oko 1-109 rajnskih forinti i 10 groša.

5. OLTARI U CRKVI SV. NIKOLE

Nakon što je crkva sv. Nikole bila izgrađena, na red je došlo opremanje njezine unutrašnjosti. Zahvaljujući franjevcu Paškalu Cvekanu koji je na temelju spisa u samostanskom arhivu iznio glavne podatke o gradnji i uređenju crkve (1987.), raspoložemo sigurnim podacima o tijeku toga uređenja. On smatra da su franjevci crkvu iznutra uređivali već od 1728. do 1741. godine, no i da je većina toga propala požaru 1741. godine. Iako je ovo franjevačka crkva, prikazi franjevačkih svetaca ne zauzima središnje mjesto. Teme oltarnih pala u franjevačkim crkvama u pokrajnjim kapelama su najčešće teme i ikonografske norme koje su propisane Tridentskim koncilom. Križni putovi, Kristova muka, marijanska ikonografija s istaknutim žalobnim likom Žalosne Gospe i apoteoze svetaca obilježavaju franjevačko poslijetridentsko slikarstvo, kao što to vidimo i u crkvi sv. Nikole.⁹⁰

Slika 12: Grb obitelji Althann na glavnom oltaru crkve sv. Nikole

⁸⁸ Anđela Horvat, *Spomenici arhitekture*, 1956. str. 98.

⁸⁹ Ivana Puzak, »Povijest gradnje samostana«, 2010., str. 70.

⁹⁰ Mirjana Repanić-Braun, *Barokno slikarstvo u Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2004., str. 15-17.

5.1. Glavni oltar

Glavni oltar crkve sv. Nikole posvećen je titularu crkve koji pak podsjeća i na utemeljitelja samostana – grofa Nikolu Zrinskog.⁹¹ Ulaskom u crkvu pruža se izravan pogled na oltar koji pozornost promatrača plijeni i svojim dimenzijama te raskošnom kiparskom opremom. Izradu njegova nacрта odobrila je grofica Ana Marija Pignatelly 1742. godine, no arhivski podaci ne bilježe ime autora niti mjesto nastanka oltara.⁹² Oltar se ističe svojim dimenzijama. Zauzima skoro cijelu visinu i širinu svetišta. Cijeli oltar počiva na postamentu i predeli. Središnji dio oltara čine dvije oltarne slike i menza. Na glavnoj oltarnoj pali prikazan je sv. Nikola s panoramom Čakovca, a nju sa svake strane omeđuju po tri stupa s jonskim kapitelima. Stupovi nose bogato profilirano gređe koje cijeli oltar na dvije razine. Nad središnjim dijelom vijenac je konveksno potisnut uvis, a iznad slike nalazi se grb donatora, gospodara Čakovca i Međimurja, grofa Mihaela Ivana Althanna i njegove žene Ane Marije Pignatelly. U atičkom dijelu, iznad glavnoga gređa nalazi se još jedna oltarna pala koja prikazuje Anu i Joakima kako malu Mariju uče čitati. Nju omeđuju dva stupa sa svake strane, a iznad nje je »dekorativna kompozicija Božjeg oka u glorioli.«⁹³ Središnji dio oltara

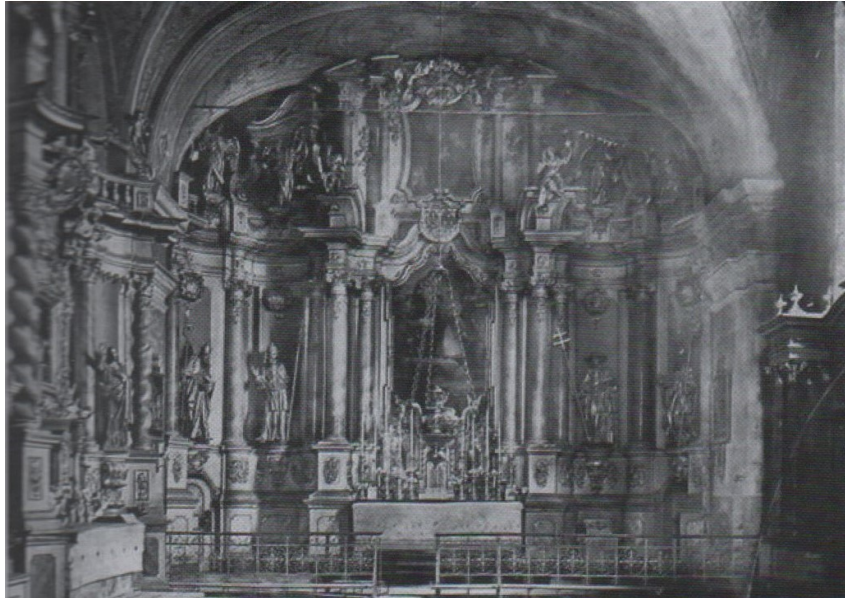
Slika 13: Glavni oltar, Čakovec, crkva sv. Nikole

⁹¹ Mirjana Repanić-Braun, *Barokno slikarstvo*, 2004., str. 18.

⁹² Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje franjevačke crkve sv. Nikole u Čakovcu. Stručna analiza drvenog baroknog inventara crkve i slika«, u: *350 godina franjevacu u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 115.

⁹³ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 115-116.

zatvara lučno isprekidani zabat. Dekorativne volute i školjke prisutne su u međuprostorima i ukrašavaju praznine, a veću dinamiku oltaru daje lučno savijeno gređe i valovit tlocrt oltara. Sa svake strane središnjeg dijela nalaze se po dvije niše u kojima su kipovi četiriju crkvenih otaca: sv. Ambrozije, sv. Grgur papa, sv. Jeronim i sv. Augustin. Takav veliki, arhitektonsko vješto raščlanjeni retabl, bogat plastikom i reljefnim ukrasima, daje viziju ogromnog i svečanog prostora. Sva pažnja crkvenog prostora koncentrira se na glavnom oltaru.⁹⁴

Slika 14: Glavni oltar crkve sv. Nikole biskupa, 1940. godine (Schneiderov fotografski arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti)

Sa svake strane gornje slike, na odsječcima zabata položenima poprečno u odnosu na ostatak oltarnoga nastavka sjede ženski alegorijski likovi – Ljubav sa srcem i Nada sa sidrom. Sa strane, na rubovima atike stoje po dva velika kipa; arkandeli Mihael, Rafael i Gabrijel, a četvrti kip prikazuje alegorijsku figuru Vjere s kaležom.⁹⁵ Općenito je ornamentika oltara skromnija, veća dekorativnost se postiže korištenjem školjkastih motiva i akantovih listova.

⁹⁴ Anđela Horvat, *Spomenici arhitekture*, 1956. str. 141.

⁹⁵ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

Ispod oltarne pale nalazi se tabernakul. To je rad Josipa Oblettera iz 1911. godine. Središnji pozlaćeni dio tabernakula čine pozlaćen ormarić, s plavim vratnicama ukrašenim biljnom ornamentikom, iznad njega pozlaćeno raspelo u polukružnoj, ukrašenoj pozadini, a taj dio omeđuju tordirani stupovi sa svake strane, a vrh završava ukrašenim zabatom s križem. Tabernakul je proširen sa svake strane. Ti dijelovi su plave boje sa zlatnim ukrasima, u sredini se nalaze niše u kojima su reljefi sa starozavjetnim prizorima, a iznad toga stoje neostilske

Slika 15: Josip Obletter, Tabernakul na glavnom oltaru u crkvi sv. Nikole, Josip Obletter, 1911., drvo, polikromirano

figure anđela.⁹⁶ Lijevi reljef prikazuje žrtvovanje Abrahamova sina – u središtu reljefa na kamenom postamentu kleči Abrahamov sin, Izak. Glavu mu svojom lijevom rukom pridržava Abraham, dok u desnoj podignutoj ruci drži nož u znak spremnosti na žrtvu. Na desnoj strani reljefa vidimo anđela koji mahnito desnom rukom poseže za nožem, a u svojoj lijevoj ruci drži ovna oko kojeg su prikazane grančice grma. Na desnom reljefu prikazan je kralj koji u podignutim rukama drži kalež, a ispred njega kleči starac u plavoj odjeći, dječak s amforom u ruci i vojnik u oklopu (*Melkisedekova žrtva*).

5.1.1. Kipar Josip Straub

Prema mišljenju koje je prvi iznio slovenski povjesničar umjetnosti Sergej Vrišer (1967.), kipove je izradio mariborski kipar Josip Straub (1712.-1756.).⁹⁷ Josip Straub je bio vodeći mariborski kipar, bio je član poznate kiparske obitelji koja potječe iz južne Njemačke. On je nakon naobrazbe kod svog starijeg brata Filipa Jakova Strauba, iz Graza došao u Ljubljano i zatim u Maribor. Zahvaljujući njemu, štajersko barokno kiparstvo je doseglo svoj svoj vrhunac u prvoj polovici XVIII. stoljeća. Za Straubova umjetnička djela čulo se i dalje od Štajerske te tako njegove kipove pronalazimo i u Hrvatskoj i Mađarskoj. Karakteristike Straubovih skulptura su krupne i pomalo izbuljene oči sa širokim kopcima, velike usnice, poluotvorene koje čine sugestivni izraz lica

⁹⁶ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

⁹⁷ Sergej Vrišer, »Dela štajerskih baročnih kiparjev v Medmurju«, u: *Časopis za zgodovino in narodopisje* 38 (1967.), str. 144-156; Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

i u kojima se mogu detaljno vidjeti zubi, vidljive vene, ekstatične geste i valovita kosa, odnosno brada, a te skulpture oltarnu arhitekturu čine dinamičnom i monumentalnom.⁹⁸

Glavni oltar u crkvi sv. Nikole u Čakovcu može se zasigurno smatrati jednim od najuspjelijih djela Josipa Strauba, a izrađen je sredinom XVIII. stoljeća. Oltar je » [...] konveksno-konkavnih linija, s istaknutim ili u dubinu povučenim stupovima i razvedenim obrisima atike«. ⁹⁹ U niše oltara Straub je postavio četiri skulpture nadnaravne veličine, zaogrnutе oštrim naborima draperije ispod koje se nazire plastična modelacija tijela.

⁹⁸ Valentina Pavlič, »Joseph Straub«, u: *Tracing the Art of the Straub Family*, (ur.) Matej Klemenčič, Katra Meke, Ksenija Škarić, Ljubljana, Zagreb, München: Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia, Croatian Conservation Institute, Ljubljana University Press, Bavarian State department of Monuments and Sites, 2019., str. 71.

⁹⁹ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 208.

5.1.2. Skulpture glavnog oltara

Kip sv. Grgura pape postavljen je u prvu lijevu nišu od središnje oltarne pale. Izrađen je od drva, polikromiran i pozlaćen. Skulptura je postavljena na nižem postamentu na kojem piše *Sv. GREGORIJE*. Kip je gornjim dijelom tijela nagnut na svoju lijevu stranu s uzdignutom rukom i prikazujući gestu prstima, a u desnoj ruci drži štap koji prvi vrhu ima trostruki križ. Cijeli oblik tijela pokriva draperija oštih bridova nabora ispod koje se lako može razabrati stav tijela, dok vidljivima ostaju jedino cipele koje izviruju ispod odjeće i prelaze rub postamenta. Draperija je pozlačena, a svetac je odjeven u mocetu, roketu i reverendu. Moceta je kratki ogrtač koji prekriva gornji dio tijela

Slika 16: Josip Straub, *Sv. Grgur veliki*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar

Slika 17: Josip Straub, *Sv. Ambrozije*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar

do dužine lakta, veže se na prsima i ima kapuljaču. Ona pokriva roketu¹⁰⁰, a ispod nje se nalazi reverenda¹⁰¹. Na rukama nosi rukavice, a na glavi papinsku tijaru. Papinska tijara (lat. *triregnum*) je kruna koja se sastoji od tri krune postavljene jedna na drugu s križem na samom vrhu. Te tri krune označavaju Presveto Trojstvo, ili papinsku zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.¹⁰² Tijara je zanimljiva zbog toga što su krune na njoj prikazane u obliku akantovog lišća. Izraz lica je specifičan: oči su izbuljene, usta poluotvorena, a usnice zadebljane.

Kip sv. Ambrozija nalazi se u niši lijevo od sv. Grgura. Prikazan je u biskupskoj odjeći, s mitrom, pastoralom i knjigom koju lijevom rukom prslanja o tijelo. Sv. Ambrozije ponekad se prikazuje i s bičem u ruci (zbog njegove borbe protiv krivovjerja) ili s košnicom, jer mu se, prema predaji, još kao djetetu roj pčela ovjesio o usta i tako nagovijestili njegovu rječitost u budućnosti.¹⁰³ Naravno, ime samog sveca piše i na postamentu. Prikazan je kao starac s dugom bradom, spuštenu pogleda. Položaju tijela suprotstavlja se visoki pastoral kojeg drži koso u ruci. Blaga zaokrenutost tijela prepoznaje se ispod silne vijugave draperije. Brada je duga i pomalo kovrčava, prsti zdepasti, oči su velike i u obliku badema, a iza poluotvorenih usnica se kriju detaljno prikazani zubi – u čemu se također mogu uočiti karakteristike Straubova kiparstva.

¹⁰⁰ Roketa je tunika do koljena i na donji dio se nadovezuje čipka.

¹⁰¹ Lat. *vestis talaris* – kleričko odjelo, tunika dužine do gležnja.

¹⁰² Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2006. [1979.], str. 596-597.

¹⁰³ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 126.

Sa desne strane oltara u sljedeće dvije niše sa lijeva na desno nalaze se kipovi sv. Jeronima i sv. Augustina. Vjerovalo se da je sveti Jeronim bio porijeklom iz Međimurja, točnije iz Štrigove (*Stridon*) o čemu piše Josip Bedeković u svom djelu *Natale Solum*.¹⁰⁴ Skulptura se opet nalazi na postamentu s ispisanim imenom sveca i izlazi iz njegovih okvira. Sv. Jeronim bio je kardinal, a Josip Straub prikazao ga je u odori nalik onoj sv. Grgura: reverendi, roketi i moceti s kapuljačom. Slikovit detalj predstavljaju tri raskopčana gumba u donjem dijelu svećeve mocete. Svoju lijevu ruku sv.

Slika 18: Josip Straub, *Sv. Augustin*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar

Slika 19: Josip Straub, *Sv. Jeronim*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar

Jeronim blago postavlja na svoja prsa, a u desnoj drži nadbiskupski štap s dvostrukim križem na vrhu. Kao i ostali crkveni oci, na rukama nosi bijele, pripijene rukavice. Na glavi nosi kardinalski šešir koji je obojan u crveno, za razliku od ostalih kipova i njihovih odjevnih predmeta koji su svi pozlačeni. Na licu se vidi ekspresija tuge ili zamišljenosti, a pogled je spušten i blago usmjeren u

¹⁰⁴ Puni naziv djela je *Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi*, tiskano je u Bečkom Novom Mjestu 1752. godine.

stranu. Tu se jasno vidi Straubovo karakteristično oblikovanje velikih očiju i kapaka, a oči sv. Jeronima su skoro zatvorene zbog teških kapaka i spuštenu pogleda. Iako je sv. Jeronim doživio duboku starost, Straub ga je prikazao u zrelih godinama. Glatko lice bez brade jasnije nam otkriva njegove markantne crte: debele usne, snažne vilice i bore oko nosa i ustiju.

Posljednji od četiriju crkvenih otaca je sv. Augustin koji se na oltaru nalazi desno od sv. Jeronima. Kip sv. Augustina je možda najdinamičniji od četvorice svetaca. Zgusnuti nabori draperije koja ne pada ravno, nego se uvija od pojasa prema dolje sukobljavaju se sa širokim naborima teškoga plašta što povećava dinamičnost skulpture. Kao i prethodne tri, i ova je postavljena na bazu (cipele ponovno karakteristično prelaze preko njezina ruba) na kojoj piše svečevo ime – Sv. AUGUSTIN. Desna ruka mu je polupodignuta grčevito zatvorenom šakom, a lijeva je opuštenu i drži biskupski štap. Vrh štapa je uvijen i ukrašen akantovim listovima između kojih se nalazi križ jednakih krakova. Lice sveca obilježava blag i zamišljen pogled prema gore, obraslo je gustim pramenovima valovite brade i kose, a svetac na glavi nosi biskupsku kapu.

Kao što je spomenuto, naatici oltara prikazane su ženske personifikacije Vrlina i anđeli. Personifikacija Nade (Spes) je prikazana kako u desnoj ruci drži svoj atribut, sidro, a lijeva joj je ispružena.¹⁰⁵ Ispruženi prsti pridonose osjećaju zanesenosti, kao i glava i lice pogledom usmjerenim prema gore.¹⁰⁶ Odjevena je u halju čija draperija je oštra i lomljiva, a na prsnom dijelu je otkrivena. Nabori draperije dodatno oživljavaju skulpturu, potencirajući dojam njezine pokrenutosti. Personifikacija Ljubavi (Caritas) uzvišeno iznad glave u lijevoj ruci drži srce, po čemu je i prepoznajemo. Ženski lik prikazan je u zlatnoj halji s debelim naborima, pogled joj je blag i mekan, a kosa podignuta i zabačena unatrag čime se dodatno ističe lice i njegov izraz.

Slika 20: Josip Straub, *Anđeo Gabriel*, 1743. – 1750., drvo polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar – atika

5.1.3. Oltarne pale

U središtu glavnog oltara glavno mjesto zauzima oltarna pala *Sv. Nikola pred Bogorodicom s Djetetom i anđelima*. Autor ove slike je nepoznat, a nastala je oko 1750. godine. Grofica Ana Marija Althann Pignatelly kao donatorica, vjerojatno je izabrala umjetnika, ali ne i likovnu temu oltarne

¹⁰⁵ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 370.

¹⁰⁶ *350 godina franjevacu u Čakovcu*, 2010., str. 19 (katalog izloženih djela).

pale.¹⁰⁷ Na slici je prikazan sv. Nikola biskup kako na oblacima kleči pred Blaženom Djevicom Marijom koja u naručju nosi Isusa. Pogled Marije i Isusa usmjeren je na sv. Nikolu koji kleči na oblaku, odjeven u »bijelu roketu s bogato izvezenim plaštem na ramenima, glava [mu je] podignuta i puna zanosa obrnuta k Isusu i Mariji«. ¹⁰⁸ Oko njih na oblacima se nalaze anđeli. Veći anđeo u zelenoj halji, desno od sv. Nikole, nosi svetačke atribute – pastoral i biskupsku mitru, a dva mala anđela na lijevoj strani drže tri zlatne kugle položene na knjigu.¹⁰⁹ U donjem dijelu slike nalazi se prikaz grada Čakovca iz 1750. godine, vrlo precizan. Na njemu se u desnom kutu jasno vidi čakovečka utvrda i njezini bedemi te jezera, glavne ulice od kojih jedna spaja utvrdu sa samostanskim kompleksom svete Helene, jedna crkvu sv. Nikole, samostan i drveni toranj na trgu te ostale kuće u naselju. Sjevernije od samostana franjevac naslikana je župna crkva sv. Mihovila u Mihovljanu, s tornjem i župnim dvorom. Na slici se vidi i dvorac u Pribislavcu, istočno od Čakovca. U donjem desnom dijelu neznani je slikar prikazao Trnavu kao oveću rijeku s par brodica koje plove na njoj. Uz donji rub slike na sredini naslikan je grb obitelji Althan. »Po koncepciji monumentalna, u predočavanju volumena plastična i čvrsta, a u dorađivanju pojedinosti linearna i crtački precizna, slika sv. Nikole ukazuje nastilske značajke kasnobaroknog klasicizma.«¹¹⁰

Slika 21: Neznani slikar, *Sv. Nikola zavjetuje Čakovec Majci Božjoj*, sredina XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar

¹⁰⁷ Mirjana Repanić-Braun, *Barokno slikarstvo*, 2004., str. 18.

¹⁰⁸ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 30.

¹⁰⁹ Kugle su nastale na osnovu reduciranog crtanja triju kesa sa zlatnicima. Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 458.

¹¹⁰ Mirjana Repanić-Braun, *Barokno slikarstvo*, 2004., str. 225.

Slika Sv. Joakim i Ana uče malu Mariju nalazi se u gornjem dijelu glavnog oltara. Slika je formata vertikalno postavljenoga pravokutnika čiji su uglovi i stranice segmentno izrezani. U prednjem prostornom pojasu prikazana je sv. Ana kako sjedi i desnom rukom za rame drži malu Mariju. Lijevo rukom pridržava knjigu u koju gleda Marija. Ispred sjedišta sv. Ane vidljiv je karakterističan *genre* motiv u kojoj se nalazi tkanina, klupko konca s iglom i škare – jer je ona zaštitnica švelja. U lijevom donjem kutu slike sjede dva mala anđela pokrivena crvenom tkaninom, a onaj desni u rukama drži ruže. U središnjoj osi kompozicije nalazi se Marija. Odjevena je u bijelu

Slika 22: Neznani slikar, *Sv. Joakim i sv. Ana uče malu Mariju*, sredina XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar – atika

halju i zaogrnuta plavim plaštem. Kosa joj je podignuta, a oko glave svijetli zvjezdana aureola. U pozadini iza kamene ograde, na lijevoj strani, naslikan je sv. Joakim. Prikazan kao starac sa sijedom kosom i bradom, u plavoj odjeći, zaogrnut crvenim plaštem, u desnoj ruci drži veliku knjigu kao svoj atribut,¹¹¹ a kažiprstom lijeve ruke pokazuje na nju. Pogled mu je uperen u anđele koji se nalaze u

¹¹¹ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 331.

gornjem središnjem dijelu slike. Ti anđeli su prikazani u letu, zagrnuti crvenom i plavom tkaninom, a u ruci drže vijenac od ruža. Dok su ti anđeli prikazani na oblacima, Sveta Obitelj prikazana je okružena elementima klasične arhitekture, sa spuštenim zastorom iza sv. Ane, stupovima iza sv. Joakima te drvećem i nebom u pozadini. U donjem središnjem rubu slike opet pronalazimo grb obitelji Althan.

5.2. Oltar Marije Pomoćnice

Oltar Marije Pomoćnice nalazi se na lijevoj strani svetišta uza zid. Iz kartuše koja se nalazi na sredini gređa, i koju nose anđeli u letu, saznajemo godinu nastanka oltara, a to je 1738. godina, što ujedno i znači da je taj oltar preživio veliki požar 1741. godine.¹¹² Ovaj veliki oltar je dvokatni, a u njegovoj se osi nalazi menza i dvije slike. Donja slika prikazuje Bogorodicu s djetetom Isusom, jedan od brojnih primjera koji tijekom poslijetridentskoga razdoblja slijede uzor slavne slike Lucasa Cranacha Starijega iz oko 1525. godine.¹¹³ Tu sliku koja se nalazi u bogato rezbarenom okviru, omeđuju dva glatka stupa te kipovi koji nisu dio izvornog oltara (danas tu stoje kipovi sv. Joakima i sv. Ane koji su se izvorno nalazili u franjevačkoj crkvi sv. Ivana Krstitelja u Kloštar Ivaniću). Slijedi istaknut par tordiranih stupova, a oltarni je nastavak bočno zaključen još jednim parom, tlocrtno uvučenih, glatkih stupova. U krajnjim interkolumnijama se nalaze skulpture sv. Sebastijana i sv. Roka. Gornji dio oltara od

Slika 23: Oltar Marije Pomoćnice, 1738., Čakovec, crkva sv. Nikole

¹¹² Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

¹¹³ Sanja Cvetić, *Ikonografija nakon Tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: FF press, 2020. [2007.], str. 190-196.

donjeg razdvaja visoko i razvedeno gređe nad čijim se bočnim dijelovima izdižu konkavno-konveksne balustrade.¹¹⁴ Središte gornjeg dijela čini slika sv. Josipa, a pored nje su sa svake strane, omeđeni stupovima, kipovi franjevacca (Doris Baričević pretpostavlja da prikazuju sv. Franju i sv. Antuna).¹¹⁵ Na svakom kraju balustrade sjede mali anđeli. Gornji kraj oltara zaključuje valovit završni vijenac s jakim obratima na čijem se svakom uglu nalaze vaze, a na središnjem dijelu stoji kip sv. Mihovila sa štitom i natpisom »Quis ut Deus«¹¹⁶.

5.2.1. Skulpture oltara Marije Pomoćnice

Kipovi na oltaru nisu više izvorni, pretpostavlja se da ih je oduvijek bilo četiri, ali nigdje ne piše o kojim kipovima se radilo.¹¹⁷

Na fotografiji iz Schneiderove fotografske zbirke iz 1940. godine s pogledom na glavni oltar crkve sv. Nikole, na oltaru Marije Pomoćnice vide se kipovi »[...] Srca Isusova i Srca Marijina [...], te barokne kipove sv. Emerika i sv. Agneze«¹¹⁸ (Sv. Emerik i Sv. Agneza danas su na oltaru sv. Antuna Padovanskog). Prema Doris Baričević ti kipovi bi po tipologiji mogli pripadati radionici varaždinskog kipara Ivana Adama Rosembergera. Danas na tom mjestu stoje kipovi sv. Joakima i sv. Roka (s desne strane) te sv. Ane i sv. Sebastijana (s lijeve strane). Ovi kipovi potječu s porušenih oltara franjevačke crkve u Kloštru Ivaniću, a Paškal Cvekan navodi da su oni djelo kipara Josipa Weinachta

Slika 24: Josip Weinacht, *Sv. Rok* (lijevo) i *Sv. Joakim* (desno), 1744. – 1745., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice

¹¹⁴ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

¹¹⁵ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

¹¹⁶ Iz latinskog prevedeno: »Tko je poput Boga?«

¹¹⁷ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116.

¹¹⁸ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116-117.

iz Zagreba. Kipovi na gornjem dijelu oltara, točnije, anđeli i možda franjevci, također su djelo Rosembergove radionice, no kip sv. Mihaela arkandela ne može se, za sada, pripisati niti jednom kiparu.¹¹⁹ Ispod slike Marije pomoćnice, na menzi oltara nalazila se škrinja s moćima sv. Vinka koja se danas nalazi na oltaru Žalosne Gospe, a na mjestu škrinje stoji barokno svetohranište.

Josip Weinacht bio je najpoznatiji kaptolski kipar u prvoj polovici XVIII. stoljeća. Franjevci u Kloštru Ivaniću su od njega naručili bočne oltare. Na njima je Weinacht »[...] kreirao svoj specifični tip ornamentalnih motiva tipičnih za razdoblje predrokoko«.¹²⁰ Karakteristike njegovog stvaralaštva su razlistani oblici kartuša, isprepletene lisnate volute, isprepleteni akantovi listovi i grančice, a pojavljuje se i osamljena školjka, uspravna i lepezasto raširena. Njegove skulpture djeluju elegantno i profinjeno, u dinamičnim pokretima i izražajnih gesta. Draperija je nemirna i često se oštro prelama. Oštrim rezom dlijeta na glavama postignut je markantni oblik lica, veliki, podvinuti nos, širom otvorene oči i široki luk obrva. Kutovi usnica su podignuti pa tako dolazi do dojma da je lice vedro i nasmiješeno.¹²¹

Kip sv. Roka obilježava draperija koja se lomi i pada ponegdje na neprirodan način. Unutarnja strana plašta je zelena, a vanjska pozlaćena, dok je halja posrebrana, a njihove ispreplitanje s prednje strane figure ostvaruje raskošan koloristički učinak. Ruke su u polu podignutom pokretu, a lijeva noga je ispružena te je odjeća razmaknuta kako bi se vidjela kužna rana na bedru. Blago valovita duga

Slika 25: Josip Weinacht, *Sv. Sebastijan* (lijevo) i *sv. Ana* (desno), 1744. – 1745., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice

¹¹⁹ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 116-118.

¹²⁰ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 114.

¹²¹ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 113-122.

kosa i kratka brada tamnije boje prekrivaju lice, a zanesen izraz postignut je pogledom usmjerenim uvis. Weinacht upotpunjuje odjeću malim atributnim detaljima kao što su dva križa i dvije nazupčane školjke (Jakobove kapice) na prsima sa prednje strane plašta te još dvije školjke koje se nalaze na šesiru na Rokovim leđima.¹²²

Kod kipa sv. Joakima također možemo primijetiti karakterističnu razigranost draperijom kojom Josip Weinacht postiže dojam pokreta kod svojih figura. I ovdje je odjeća pozlačena, posrebrena i obojena u zeleno. Sv. Joakim u rukama drži svoje atribute: u desnoj ruci desnoj ruci drži štap, a u lijevoj knjigu na kojoj stoji golubica.¹²³ Pogled glave okrenut je ustranu, sijeda, duga brada se uvija prema središnjoj osi skulpture, a blago otvorena usta i krajevi usnica daju licu spokojan dojam.

Na kipu sv. Sebastijana vidljivo je da je Weinacht dobro poznao ljudsku anatomiju. Na Sebastijanovu ogoljenom tijelu vidljivo je mnoštvo linija koje definiraju muskulaturu tijela. Sebastijan je privezan za drvo, vidimo uže na njegovoj lijevoj nozi, desna ruka je pričvršćena za donju granu, dok je lijeva ruka podignuta iznad glave i u dijelu nadlaktice privezana za trup drva. Četiri strelice strše iz područja bedra, nadlaktica i trbuha. Unatoč ovoj mučeničkoj sceni, na licu sveca vidi se smiješak.

Isti osmijeh zatičemo i na kipu sv. Ane. Nježan pogled i blagi smiješak, plašt koji prekriva glavu i većinu tijela s puno nabora, blagi pokret tijela – sve su to karakteristike uočljive i kod ostala tri kipa. Kao što je spomenuto, ove skulpture su prije stajale na oltarima u franjevačkoj crkvi sv. Ivana Krstitelja u Kloštru Ivaniću, ali nakon što je ta crkva 1944. godine stradala u ratu i oltari su bili oštećeni, kipovi su 1962. godine preneseni u čakovečku crkvu sv. Nikole da se sačuvaju.¹²⁴¹²⁵

¹²² Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 543-544.

¹²³ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 331.

¹²⁴ Krasanka Majer, »Prilog poznavanju crkve sv. Ivana Krstitelja u Kloštar Ivaniću«, u: *Peristil* 49(2006), str. 72

¹²⁵ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 32.

5.2.2. Slike oltara Marije Pomoćnice

Paškal Cvekan (1978.) smatra da je slika Pomoćnice kršćana naslikana u Beču jer u virovitičkom samostanu postoji takva veća slika za koju se zna da je nastala u Beču 1760. godine, a čini se da je autor isti. On spominje mišljenje Ivy Lentić-Kugli koja smatra da je ta slika djelo vještog austrijskog majstora. U tekstu u časopisu *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* autorica piše da je to najvrjednija kopija Cranachove *Madonne* u ovom dijelu Hrvatske.¹²⁶ Originalna slika Marije Pomoćnice djelo je njemačkoga renesansnoga slikara Lucasa Cranacha (1472. - 1553.),¹²⁷ a kao kopija u mnogim crkvama se pojavila

Slika 26: Neznani slikar, *Marija Pomoćnica*, druga polovica XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice

nakon što ju je prvi kopirao Michael Waldmann »[...] kao zavjetnu sliku tirolskih staleža Mariji Pomoćnici za crkvu Svetoga Jakova u Innsbrucku«. ¹²⁸ To je slika na kojoj se Marija, pokrivena prozirnim velom, nagnje prema nagom djetetu Isusu kojeg drži u krilu, a Isus jednom nogom stoji na njezinoj nozi, a druga noga je prebačena preko Marijine ruke. On gleda u majku i grli joj lice rukama. Slika u Čakovcu razlikuje se u detaljima: anatomija Isusovog tijela te lice Isusa i Marije su drugačiji. Isusovo lice po načinu slikanja i crtama lica skoro je jednako Marijinom. Marijina halja je zelene boje, sa smeđim rukavima (umjesto plave kao na izvorniku) i zaogrnuta je jarko crvenim plaštem. Njezinu dugu smeđu kosu prekriva prozirni veo koji se na slici jedva primjećuje. Iznad slike, u dekorativnom rubu okvira, nalazi se manja kartuša u kojoj piše: »Sta. MARIA MATER DEI / INTERCEDE PRO NOBIS«.

¹²⁶ Ivy Lentić-Kugli, »Kopije BMV Auxiliatrix u slikarstvu Slavonije 18. stoljeća«, u: *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 20/3 (1971.), str. 15-26.

¹²⁷ Sanja Cvetnić, *Ikonoografija nakon tridentskoga sabora*, 2020. [2007.] str. 190-193.

¹²⁸ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 32.

Slika u gornjem dijelu oltara prikazuje Sv. Josipa s ljiljanom. Datacija i autor slike se nigdje ne spominju. U središtu kompozicije stoji sv. Josip u plavoj halji zaogrnut smeđim plaštem. Lijeva ruka mu je prislonjena na srce, a u ispruženoj desnoj ruci drži svoj atribut - cvjetove ljiljana.¹²⁹ U donjem desnom kutu slike prikazana su dva mala anđela koji drže otvorenu knjigu, a u gornjem dijelu tri krilate anđeoske glavice i svjetlosne zrake. Iza sv. Josipa spuštaju se veliki crveni zastori, a u pozadini se nazire odsječak monumentalne arhitekture.

Slika 27: Neznani slikar, *Sv. Josip*, XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice – atika

¹²⁹ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 645.

5.3. Oltar Žalosne Gospe

Oltar Žalosne Gospe, ili kako se još naziva, oltar Svetog Križa, je još jedan oltar koji je preživio vatrenu stihiju 1741. godine. Da oltar potječe iz 1737. godine, potvrđuje njegova kompozicijska srodnost s oltarom sv. Antuna Padovanskoga koji je pak – temeljem danas izgubljenog latinskog natpisa s kronogramom - datiran u tu godinu. Oltar Žalosne Gospe je pandan oltaru sv. Antuna Padovanskog po tipu ornamentike, rasporedu kipova i slika te po konstrukciji, pa se s pravom pretpostavlja da su oba nastala iste godine i od istog majstora – Ivana Adama Rosembergera.¹³⁰

U oltarnoj pali se nalazi Križ bez tijela, a na njemu su simboli Kristove žrtve – kruna, natpis IHS, kalež i plameno srce. Ispod Križa je kip Žalosne Gospe s mrtvim Kristovim tijelom u krilu. Između tordiranih stupova se nalaze car Konstantin, lijevo, i njegova majka sv. Helena, desno.

Slika 28: Oltar Žalosne Gospe, oko 1737., Čakovec, crkva sv. Nikole

¹³⁰ U knjizi Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 2008., Baričević uopće ne spominje te kipove kao rad Ivana Adama Rosembergera, dok u knjizi *Franjevci u Čakovcu: fotomonografija u povodu 350. obljetnice dolaska franjevaca u Čakovec: 1659. – 2009.*, 2009., str. 139., Doris Baričević navodi da je kipove Konstantina i sv. Helene izradio Ivan Adam Rosemberger. Godinu dana kasnije u knjizi »Unutrašnje uređenje franjevačke crkve sv. Nikole u Čakovcu. Stručna analiza drvenog baroknog inventara crkve i slika«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, 2010., str. 118., Doris Baričević pak piše da su ti kipovi rad nepoznatog autora.

5.3.1. Skulpture oltara

U središtu oltarnoga nastavka, na mjestu oltarne pale, nalazi se Križ na čijem se vrhu nalazi akantovo lišće u obliku krune, ispod toga znak IHS, na mjestu gdje se krakovi križaju je reljef većeg kaleža i ispod njega crveno srce. Podno Križa nalazi se Žalosna Gospa koja u krilu drži mrtvo Kristovo tijelo. Marija je odjevena u crvenu halju, plavi plašt i nosi bijelu maramu oko glave. Lice joj odražava patnju. Usta su joj stisnuta, a oči joj ne padaju na mrtvo Isusovo tijelo, već gledaju u daljinu. Svojom lijevom rukom drži Isusovu, a desnom mu pridržava leđa. Skoro nago tijelo Isusa polegnuto je na Bogorodičinu krilu, desna ruka mu nepokretno visi, a glava je lagano zabačena unatrag. Izraz njegova lica uvjerljivo odražava patnju. Pred okvirom niše, nalik na okvir oltarne pale, sa svake strane nalaze se po dva anđela koji lebde, a na vrhu je kartuša u kojoj piše: »ABSIT,, GLORIA/ RI, NISI, IN, CRUCE, DOMINI/ NOSTRI, JESU, CRISTI«. Ova scena čini središnju kompoziciju oltara. Na bočnim stranama oltara, između dva tordirana stupa, nalaze se kipovi cara sv. Konstantina i sv. Helene Križarice.

Kip cara Konstantina nalazi se na lijevoj bočnoj strani oltara. Prikazan kao stariji čovjek s bradom, u zlatnom oklopu i ogrnut crvenim plaštem. U desnoj ruci drži žezlo, a lijevom rukom pridržava rub plašta. Izraz lica je pomalo tužan, sa snenim očima i stisnutim ustima, a glava je blago naklonjena u lijevo prema sredini oltara. Gusti nabori draperije ostvaruju dinamičan dojam. Linije oklopa cara Konstantina oštre su i izražene, ostavljajući široke i glatke plohe, u kontrastu s mekšim i gušćim naborima draperije plašta. Na bazi kipa, u okviru akantovih listova, piše: »M.CONSTANTINUS«.

Na desnoj strani oltara između dva tordirana stupa nalazi se kip Konstantinove majke, sv. Helene Križarice. Odjeća koja pokriva veći dio tijela oblikovana je širokim plohama draperije te ne pridonosi u značajnijoj mjeri dinamizmu figure. Halja je u cijelosti pozlaćena, dok je plašt tamno

Slika 29: Neznani kipar, *Pietà*, drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe

Slika 30: Ivan Adam Rosemberger, *Car Konstantin*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe

Slika 31: Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Helena Križarica*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe

Slika 32: Ivan Adam Rosemberger, *Bog Otac i Duh Sveti*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe – atika

zelene boje. Veći pomak vidimo u gornjem dijelu tijela. Desnu ruku svetica elegantno drži na prsima, a lijevu blago povišeno. Glava je okrenuta prema središtu oltara. Izraz lica je ujedno strog i blag. Jasn su izražene crte nosa, usta i brade. Visoki status majke cara Konstantina naglašen je detaljima kostima. Ima zlatne naušnice i ukrase u kosi, zlatne perle oko vrata i remen od šarenog dragog kamenja. Paškal Cvekan navodi da su kipovi Konstantina i sv. Helene tu postavljeni jer su oni »[...] povezani s našaćem Križa i podizanjem crkve na Kristovu grobu u Jeruzalemu«. ¹³¹

Uatici oltara nalazi se kiparski izrađeno Presveto Trojstvo. U niši jajolikog oblika, čiji je okvir ukrašen sitnim cvjetovima, vidimo prikaz Boga Oca koji izvire iz oblaka. Prikazan kao starac u zlatnoj lepršavoj odjeći s rukama podignutima u znak blagoslova. Iza njegove glave je trokut koji simbolizira Presveto Trojstvo, a iznad njega lebdi bijela golubica raširenih krila. Iznad atičke niše je

¹³¹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 35.

manja kartuša s napisom: »IN CRUCE SALUS«,¹³² a sa svake strane atike na rastvorenim odsječcima zabata sjedi po jedan mali anđeo.

5.3.2. Moći sv. Vinka

U donjem dijelu oltara stoji menza, a na nju je postavljena ostakljena drvena škrinja s pozlaćenim rezbarenim dekoracijama u kojoj se nalazi voštano tijelo i moći sv. Vinka, đakona i mučenika. Paškal Cvekan piše kako su svi podatci o njoj zapisani u samostanskoj kronici i da ih je vjerno prepisao o. Alojzije Posavec u svoje zapise 1849. godine. Godine 1773. samostanom je upravljao o. Teodor Sziginyi. Uz pomoć o. Ruperta Hackla, koji je bio član Ladislavske provincije i boravio je u Rimu kao lektor u kolegiju Sv. Bartolomeja, uspio je za franjevački samostan dobiti posudicu s moćima krvi sv. Vinka. Moći su u Zagreb stigle 16. ožujka 1773. godine, a iz Rima ih je donio *tercijar* iz Pecsvarda Franjo Palics. Moći su tri dana bile u Zagrebu kako bi prepošt Zagrebačkog kaptola, Franjo Popović, utvrdio autentičnost i dao dopuštenje da se moći mogu u crkvi javno častiti. Kada su moći donesene u Čakovec smjestili su ih na časno mjesto u jednu od samostanskih soba tako dugo dok se braća nisu dogovorila kako će ih ukrasiti. Kada je dogovor pao, iz Graza su dopremili sve što im je trebalo za ukrašavanje. Za taj posao zaduženi su bili o. Marcel Vrančić i o. Donat Jakašić koji su na tome radili tri mjeseca.¹³³ Svečanost postavljanja škrinje s moćima započela je u navečer 1. kolovoza i završila drugi dan svečanom procesijom prema Starom gradu u kojoj se nosila škrinja. Bila je to velika svečanost. Došlo je mnoštvo vjernika iz cijelog Međimurja, čak i Mađarske. Nekoliko redovnika je održalo propovijed na određenim točkama

Slika 33: Škrinja s moćima sv. Vinka, 1773., Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe

¹³² Iz latinskog prijevoda: „U Križu je spas.“

¹³³ Anđela Horvat, »Barok«, 1982., str. 273.

procesije – u crkvi, pred Starim gradom, u kapeli sv. Jeronima blizu mosta, pred crkvenim vratima i na kraju svete mise u crkvi. Škrinja s moćima sv. Vinka bila je postavljena na oltaru Marije Pomoćnice u svetištu. Tadašnji gospodar Čakovca, Mihael Ivan Althan, poklonio je franjevcima nova odijela za svečanu svetu misu – velum, pluvijal i kazulu s dalmatikama.¹³⁴

Škrinja je zatvorena staklom čiji su rubni dijelovi ukrašeni pozlaćenim viticama. Unutarnja stražnja strana je plave boje sa redom zlatnih zvijezda i akanta uz gornji rub škrinje, a na sredini stoji natpis zlatnim slovima: »S. VINCENTIUS«. Unutra je voštana tijelo koje predstavlja sv. Vinka. Prikazan je kao lijep mladić. Odjeven u svečano ruho, s krunom na glavi izgleda dostojanstveno. Oči su otvorene, ali pogled usmjeren uvis. U lijevoj ruci drži križ, a u desnoj palminu grančicu u znak mučeništva. U škrinji se nalazi i kruna te posudica s krvlju sv. Vinka u izrezbarenom i pozlaćenom okviru.

5.4. Oltar sv. Antuna Padovanskog

Ovaj oltar nalazi se u drugoj kapeli istočne lađe koja je sagrađena 1728. godine. Iz *Natpisa* Ivana Kukuljevića, koji je 1891. godine na tom oltaru našao latinski natpis s kronogramom čija istaknuta slova na kraju daju godinu 1737. - saznajemo kada je oltar nastao: „aegrIs aC sanIs AntonIVs oMnlbVs aDstat restltVIIt popVLo slngVIar apta sVo” = 1737.¹³⁵

Istovjetan je oltaru Žalosne Gospe po svojoj strukturi i rasporedu kipova. Cvekan piše: »Sve na tom oltaru potsjeća na majstore: Stolaru i slikara, koji su radili veliki oltar, Pomoćnicu kršćana i Žalosnu Gospu. Tehnika je ista.«¹³⁶. U središtu oltara u baroknom okviru nalazi se slika, ulje na platnu, koja prikazuje sv. Antuna pred Bogorodicom s Isusom. Sa svake strane oltarne pale u pomalo ispupčenom dijelu između tordiranih stupova nalaze se kipovi sv. Emerika i sv. Agneze. Na Schneiderovim fotografijama vidimo da su se tu prije nalazili kipovi sv. Ivana Kapistrana i sv. Bernardina Sienskog (danas na oltaru sv. Franje). Uatici oltara središnje mjesto zauzima slika, ulje

¹³⁴ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 41-42.

¹³⁵ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 118.

¹³⁶ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 35.

Slika 34: Oltar sv. Antuna Padovanskog, 1737.,
Čakovec, crkva sv. Nikole

na platnu, u pozlaćenom baroknom okviru, s prikazom sv. Apolonije. Paškal Cvekan navodi da je oltar bio »premazivan« i da nije sačuvao izvornu mramorizaciju te da nije posvećen.¹³⁷

¹³⁷ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 35.

5.4.1. Skulpture oltara

Na lijevoj strani oltara stoji kip sv. Emerika, ili sv. Mirka, kako i piše na postamentu. Očito je kako su obje asistentske skulpture bile naknadno polikromirane i nisu sačuvale izvornu pozlatu poput svojih pandana na oltaru Žalosne Gospe. Plašt crvene boje preko lijevog ramena pada unatrag, gornji dio odjeće je plave boje sa zlatnim resama na gornjem dijelu nadlaktice, a rukavi se na podlaktici sužavaju. Zelena tunika ispod plavoga prsnoga oklopa, koja seže do koljena, izgleda lagano zbog sitnih paralelnih nabora. Pet dugih ljubičasto-plavih traka sa zlatnim obrubima i resicama visi preko tunike. Na nogama nosi do koljena visoke rimske sandale, a između nogu prislonjen je mač. Svečevo je tijelo prikazano u smirenom kontrapostu, lagano povijena trupa i blago pokrenutih ruku. Sv. Emerik prikazan je mlad (jer poginuo je u lovu vrlo mlad)¹³⁸, s podužom, valovito, smeđom kosom, ima nježno lice unatoč malo oštrijim crtama, a pogled je blag. Jagodice lica su oštro modelirane, nos je ravan i zašiljen, usne srcolike, a oči su krupne.

Sv. Agneza u umjetnosti se najčešće prikazuje kao mlada djevojka s dugom kosom, u bijeloj haljini, s janjem u krilu, kao znakom djevičanske nevinosti, i plamenom ili mačem u znak mučeništva.¹³⁹ I na ovoj skulpturi sv. Agneza prikazana

je kao mlada žena. Nosi crvenu dugu halju sa zlatnim detaljima na gornjem dijelu, a ogrnuta je tamnozelenim plaštom koji se uvija oko tijela i pričvršćuje se o pojas uz njen lijevi bok. Kip je pomalo statičan i miran, desna ruka joj je na prsima, a lijeva lagano ispružena. Dojam pokreta ostvaren je, u koljenu povijenom, lijevom nogom i naglašenim plasticitetom nabora draperije plašta. Kosa sv. Agneze skupljena je na zatiljku, a nekoliko pramenova pada na ramena. Kao i kod sv. Emerika, crte lica su oštrije i pomalo ispijene, ali ne umanjuju dojam blaženosti i spokojnosti lica.

Slika 35: Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Emerik (Mirko)*, oko 1737., drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog

¹³⁸ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 247.

¹³⁹ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 120.

Ivan Adam Rosemberger (Joannes Adamus; Johan Adam; Rozemberger; Rosemperger) autor je navedenih kipova. Za grad Varaždin je izradio kameni kip sv. Ivana Nepomuka na mostu preko južnoga grabišta te je time stekao pravo građanstva 1719. godine.¹⁴⁰ Zahvaljujući tom kipu bilo je moguće umjetniku pripisati i druga srodna djela u Varaždinu i na prostoru sjeverozapadne Hrvatske. Njegova najveća narudžba bila je ona za Franjevačku crkvu u Varaždinu. Izradio je pet oltara za pokrajnje kapele. Na tim oltarima nalaze se mnogobrojni sveci i svetice, anđeli, redovnici i mučenici koje je Rosemberger u prilično kratko vrijeme izradio sa svojim pomoćnicima. Njegovi kipovi »[...] odlikuju se ritmičkim okretom tijela oko istaknute i u koljenu savijene noge i rječitim gestama vrlo fino oblikovanih ruhu koje su često prekrivene mrežom žila.«¹⁴¹

Slika 36: Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Agneza*, oko 1737., drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog

¹⁴⁰ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 140.

¹⁴¹ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 140.

5.4.2. Oltarne slike

U sredini oltara nalazi se velika slika formata vertikalno postavljenoa pravokutnika sa lučno potisnutom gornjom stranicom. U gornjem lijevom kutu slike sjedi Bogorodica s Djetetom. Ona je prikazana kao mlada žena u crvenoj halji s plavim plaštem. U lijevoj ruci drži cvijet ljiljana, a desnom pridržava bijelu tkaninu koja omata nagog Isusa. Ruka s ljiljanom joj je blago ispružena u želji da cvijet pruži sv. Antunu koji gleda u njega. Sv. Antun prikazan je u klečećem položaju na desnoj strani slike. Obučen je u franjevački smeđi habit, oko struka ima zavezan bijeli konopac na kojem su svezana tri čvora (ali na slici se vide samo dva), za pojas ima zavezanu krunicu. Ruke su mu povišene ka

Bogorodici i Isusu i pogled uperen u njih. U donjem lijevom kutu sjede dva mala anđela s otvorenom knjigom. Scena je smještena u

unutarnjem prostoru koji je sa stražnje strane otvoren prema van. Uz desni rub slike vidimo tamnu zavjesu iza koje u gornjem dijelu slike proviruju dvije krilate anđeoske glavice. Slika je uramljena u

Slika 37: Neznani slikar, *Sv. Antun Padovanski*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog

Slika 38: Neznani slikar, *Sv. Apolonija*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog

pozlaćeni drveni okvir apliciranim rozetama, a na vrhu se nalazi kartuša od lišća i cvijeća u kojoj danas piše: »Sv. ANTUNE / MOLLI ZA NAS«, a nekada je u drugačijoj kartuši na latinskom pisalo: »St. Antonius ora pro nobis«. ¹⁴²

Ovalna slika na atici prikazuje sv. Apoloniju. U središtu slike stoji sv. Apolonija u pomalo plesnom stavu. Odjevena je u dugu, plavu halju s bijelim rukavima i nosi crveni plašt koji je prikopčan na lijevom ramenu i desnom boku. Na rukama, vratu i u kosi nosi biserni nakit. U lijevoj ruci drži palminu granu u znak mučeništva, a u desnoj zub s kliještima – mučena je tako da su joj krvnici kliještima čupali zube. ¹⁴³

¹⁴² Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 118.

¹⁴³ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 145.

5.5. Oltar sv. Franje Asiškog

Oltar svetog Franje Asiškog nalazi se u kutu s lijeve strane trijumfalnog luka te je taj ograničen prostor uvjetovao i njegov izgled. Posvećen je 1750. godine.¹⁴⁴ Menza je zidana, sam retabl jednostavan, ali ukusno izrađen. Trenutno središte oltara čini barokna slika, međutim, na starijim fotografijama se vidi da na tom mjestu stoji kip sv. Franje i pored njega kipovi sv. Ljudevita kralja i sv. Elizabete kneginje (do 1962. godine). Paškal Cvekan navodi da su se ti kipovi morali zamijeniti zbog starosti i trošnosti.¹⁴⁵ Poslije 1962. godine su na ovaj oltar preneseni kipovi sv. Ivana Kapistrana i sv. Bernardina Sijenskog koji su do tog trenutka bili na oltaru sv. Antuna Padovanskog.¹⁴⁶

5.5.1. Skulpture oltara

S lijeve strane, odmah do slike, stoji kip sv. Bernardina Sijenskog. Kip je gotovo statičan, uz mali nagib tijela i savinutost u koljenima, koja se nazire ispod franjevačke odore i ostvaruje suzdržani dojam pokreta. U desnoj ruci drži zatvorenu knjigu, a u lijevoj, podignutoj u vis, drži znak IHS. Glava je blago nagnuta na lijevu stranu, a golobrado lice krasi blagi smiješak.

Slika 39: Oltar sv. Franje Asiškog, prije 1750., Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁴⁴ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 34.

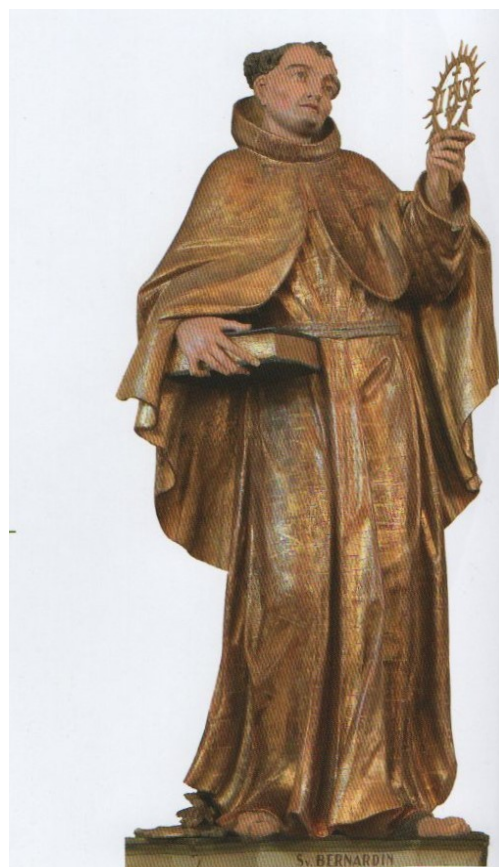
¹⁴⁵ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 34.

¹⁴⁶ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.

Kip sv. Ivana Kapistrana stoji s desne strane oltarne slike. Također u franjevačkoj odori i bos. Desna ruka je podignuta i pokazuje tri prsta u znaku Presvetog Trojstva, u lijevoj drži zastavu crvene boje sa zlatno ispisanim znakom IHS.

Slika 40: Pavao Rehle, *Sv. Ivan Kapistran*, oko 1735., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog

Slika 41: Pavao Rehle, *Sv. Bernardin Sijenski*, oko 1735., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog

Središte gređa na oltaru prekida kartuša s latinskim napisom: »St. FRANCISCUS ORA PRO NOBIS.« Na bočnim volutama naatici kleče dva anđela s raširenim krilima, a na vrhu je reljef u kojem stoji znak IHS ispod kojeg je srce, uokviren oblacima iz kojih strše pozlačene zrake svjetlosti.

Pretpostavlja se da je autor ovih kipova franjevac Pavao Rehle koji je boravio u čakovečkom samostanu oko 1735. godine.¹⁴⁷ Podrijetlom je iz Bavarske te je vjerojatno tamo stekao izvrsno školovanje kod nekog od vrsnih majstora. Njegovi kipovi imaju besprijekornu impostaciju, logične nabore na odjeći, nježne crte lica i fino oblikovane ruke.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.; Slovenski autor Sergej Vrišer u svom djelu »Dela štajerskih baročnih kiparjev v Medmurju« govori kako on sa lakoćom uočava Straubove karakteristike na kipovima sv. Bernardina Sienskog i sv. Ivana Kapistrana. (Sergej Vrišer, »Dela štajerskih baročnih kiparjev«, 1967., str. 144-156.)

¹⁴⁸ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 178.

5.5.2. Slike oltara

Velika slika koja danas stoji u središnjem dijelu oltarnoga nastavka prikazuje sv. Franju Asiškog u nebeskoj slavi, naslikana je oko 1750. godina, a njezin majstor je nepoznat. Slika je formata uspravnog pravokutnika koji na gornjem dijelu završava poligonalno (s izmjenom konkavno i konveksno

Slika 43: Neznani slikar, *Sv. Klara Asiška*, XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog – atika

Slika 42: Neznani slikar, *Sv. Franjo Asiški*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog

povijenih stranica). U lijevom gornjem dijelu slike prikazan je sv. Franjo kako kleči u franjevačkom habitu, u lijevoj ruci drži križ prislonjen na srce, a desna mu je spuštена i blago odmaknuta od tijela. Na prsima i objema rukama vidljive su stigme koje je svetac dobio za života. Iznad glave ima aureolu i zaneseno gleda prema Presvetom Trojstvu koje je na slici prikazano u simbolu oka u sjajnom istostraničnom trokutu. Pored njega na desnoj strani slike naslikan je anđeo u crvenom plaštu koji dijeli pojaseve trećorecima: u donjem dijelu slike kleči nekoliko ljudi razne dobi i staleža sa sklopljenim rukama i uzdignutim pogledima. U sredini donjeg dijela slike, između muške i ženske osobe, vidi se gornji dio tijela dviju osoba u plamenu (duše u Čistilištu). U samom vrhu slike između oblaka proviruju glave anđelčića i već spomenuti simbol Presvetog Trojstva.

Na ovalnoj slici u atici prikazana je sv. Klara Asiška. Ona je osnivačica Reda siromašnih klarisa.¹⁴⁹ Prikazana je u smeđem habitu, opasan bijelom kordom, obućena u sandale. U desnoj ruci drži štap, a u lijevoj pokaznicu. Oko glave ima aureolu. Prema legendi kad su njezin samostan opsjedali Saraceni, ona se ustala iz kreveta, iz crkve uzela piksidu s posvećenim hostijama i stavila ju na prag samostana, kleknula je te se molila i pjevala. Kada su to nevjernici opazili, pobjegli su.¹⁵⁰

5.6. Oltar sv. Ivana Nepomuka

S desne strane trijumfalnoga luka, kao pandan oltaru sv. Franje Asiškoga, postavljen je oltar sv. Ivana Nepomuka. Oltar je izrađen oko 1750. godine i nije posvećen.¹⁵¹ Menza je zidana, a na njoj je drveni, barokni retabl naslonjen uz zid. Na samom vrhu oltara nalazi se gloriola ispisanim slovima I.H.S., ispod kojeg je srce, u srebrnim oblacima iz kojih se šire zlatne zrake. U središtu se nalazi stara barokna slika koja je zamijenila kip sv. Ivana Nepomuka, a do nje stoje kipovi sv. Florijana i sv. Jurja. U sredini atike je ovalna slika koja prikazuje sv. Barbaru, a na istaknutim volutama sa svake strane stoji po jedan anđeo. Oltar je 1911. godine obnovio Josip Obletter pa je to označeno i na kartuši iznad središnje oltarne pale u kojoj piše:

Slika 44: Oltar sv. Ivana Nepomuka, oko 1750., Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁴⁹ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 359.

¹⁵⁰ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 359.

¹⁵¹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 34.

»In honorem St. Joanis Nepomuceni renovatum 1911«. ¹⁵²

5.6.1. Skulpture oltara

Kip sv. Florijana nalazi se na lijevoj strani oltara. Glavnu os čini nakošena zastava, a njoj se suprotstavlja tijelo sv. Florijana. Svetac je prikazan u blagom pokretu, naslonjen na desnu nogu, desnom rukom drži zastavu, a lijeva mu je ispružena prema dolje i drži vjedro kao svoj prepoznatljiv ikonografski atribut. ¹⁵³ Odjeven je u odoru rimskog vojnika jer je kao mladić sv. Florijan bio u

Slika 45: Pavao Rehle, *Sv. Florijan*, prije 1736., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka

Slika 46: Pavao Rehle, *Sv. Juraj*, prije 1736., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka

¹⁵² Prijevod s latinskoga: »Na čast sv. Ivana Nepomuka, obnovljen 1911.«; Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 34.

¹⁵³ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 257.

rimskoj vojsci. Gornji oklop prekriva tuniku koja seže do koljena, a iza njega sa ramena pada plašt. Na nogama nosi rimske čizme do ispod koljena, a na glavi šljem s pernatim ukrasom. Lice je detaljno obrađeno, uzak nos, oči s nježnim pogledom, poluotvorena usta daju određenu zanesenost licu. Odjeća je pozlaćena, a jedini koloristički naglasak predstavlja crvena zastava sa zlatnim križem.

Nasuprot sv. Florijana smješten je kip sv. Jurja. Dinamiku ovog kipa definira dijagonala dvostranoga koplja koju slijede svečeve noge dok se gornji dio tijela izvija u suprotnom smjeru. Juraj je bio vitez pa je i prikazan u nošnji ratnika.¹⁵⁴ Posve je oklopljen, na glavi nosi šljem, a ogrnut je plaštom koji se vijori i uvija padajući duž njegove desne noge. Objema rukama pridržava koplje, a desnom nogom pritišće glavu zmaja koji leži ispod njegovih nogu. Glava, fizionomije gotovo jednake onoj sv. Florijana, spuštena je, a svečev je pogled uprt u zmaja. Vještina kipara vidi se u detaljima oklopa, obradi samog tijela i lica te zmaja. Po tipu lica ovi kipovi imaju mnogo sličnosti sa kipovima sv. Ivana Kapistrana i sv. Bernardina, ali su mnogo manji. Paškal Cvekan piše da je majstor kipova nepoznat, no danas se zbog sličnosti s navedenim kipovima smatra da je to franjevac Pavao Rehle.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 341.

¹⁵⁵ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 35.

5.6.2. Slike oltara

Središnja slika oltara prikazuje sv. Ivana Nepomuka. U središtu kompozicije formata uspravno postavljenog pravokutnika je sv. Ivan Nepomuk u nebeskoj slavi. Odjeven je u svećeničko ruho sa ispovjedničkom roketom. U desnoj ruci drži raspelo, palminu grančicu u znak mučeništva i krunicu, a u lijevoj svoju biretu. U gornjem desnom kutu se nalaze dva mala anđela od kojih jedan drži aureolu sa pet zvijezda iznad svećeve glave. Prema legendi, kad su Ivana Nepomuka bacili s Karlova mosta u Vltavu, na njegovoj glavi se pojavila aureola sa pet zvjezdica.¹⁵⁶ U lijevom gornjem kutu iz tmurnih oblaka proviruje simbol Presvetog Trojstva, trokut s okom, koji raspršuje svjetlost na lice sveca. U oblacima na kojima kleči sv. Ivan Nepomuk kriju se anđeli. Veći anđeo na

Slika 47: Neznani slikar, *Sv. Ivan Nepomuk*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka

lijevoj strani slike odjeven je u crvenu halju i gleda prema dolje, a na desnoj strani je anđeoska glavica s krilima. U donjem dijelu slike, ispod oblaka, vidi se most na kojem se nalazi nekoliko ljudi i tijelo sveca koje biva bačeno s tog mosta. Autor ove slike je nepoznat.¹⁵⁷

Ovalna slika naatici prikazuje sv. Barbaru. Njezin lik na sredini zauzima većinski dio slike. Ona je bila kćerka bogatog trgovca iz Nikodemije, zbog svoje vjere bila je mučena i pogubljena od ruke svog oca. Na ovoj slici prikazana je u plavoj halji, ukrašenoj zelenim resama, čipkom, zaogrnuta plaštem crvene boje. Ispod zavijorene odjeće vidi se obris njezina tijela. Ponegdje se nabori stvaraju nelogično. Na rukama, vratu i u kosi nosi nakit, a na vrhu glave ima manju krunu. U desnoj ruci drži

¹⁵⁶ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 314.

¹⁵⁷ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 34.

Slika 48: Neznani slikar, *Sv. Barbara*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka

mač zabijen u pod, od kojeg je umrla, a u lijevoj kalež s hostijom. U gornjem dijelu slike, oko njezine glave, naslikane su krilate anđeoske glavice, a u donjoj desnoj strani je naslikana kula u kojoj je bila zatočena i tri prozora na njoj koji su simbolizirali Presveto Trojstvo.¹⁵⁸

5.7. Oltar Marije Lauretanske i veliko Raspelo

U trećoj kapelici se nalazio oltar Marije Lauretanske. Ne zna se ništa o njegovu izgledu, no sačuvao se drveni kip Bogorodice s Djetetom koji je replika originalnog kipa iz Loreta. Samo glave i ruke tog kipa bile su izrezbarene, a pretpostavlja se da se tijelo odijevalo skupocjenim haljinama, a na glave im se stavljale krune. Paškal Cvekan tvrdi da je kip stajao u zidnoj niši pred kojom se nalazila menza s malenim baroknim retablom.¹⁵⁹ Danas se na tom mjestu nalazi poznato čudotvorno Raspelo ispod kojeg je kameni oltar s drvenim kipovima sv. Marije i sv. Ivana. Kada je veliki požar 16. svibnja 1741. poharao Čakovec, Raspelo se nalazilo na trgu ispred crkve i iako je izgorjelo sve

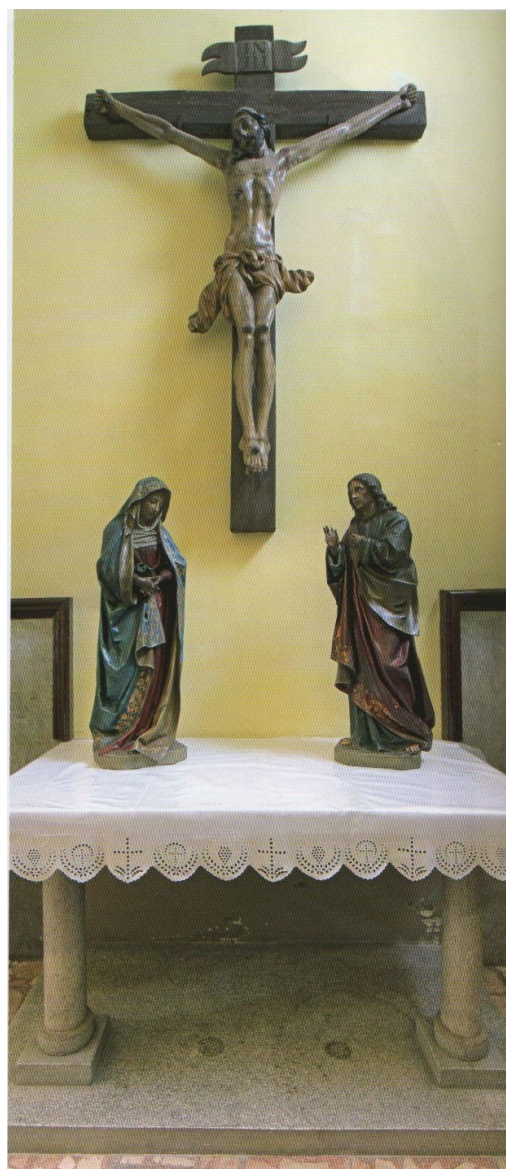
¹⁵⁸ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 157.

¹⁵⁹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 36.

oko njega, pa čak i križno drvo, Isusovo tijelo ostalo je netaknuto. Napravljen je novi križ na koji je pričvršćen sačuvani *Corpus* te se Raspelo postavlja na trg kako bi ga svi mogli štovati. Zbog čudesnog ozdravljenja građanin Đuro Oszterchneber je oko tog raspela sagradio malu kapelu gdje su se nalazili i zavjetni darovi.¹⁶⁰ Nakon toga ono se premješta u crkvu sv. Nikole.¹⁶¹

Anatomija Kristova tijela iznimno je vješto oblikovana, rebreni lukovi su naglašeni, rana na tijelu se jasno vidi. Bokovi su ogrnuti perizomom čiji se krajevi vijore sa svake strane tijela. Glava je nagnuta na rame, a lice, prema Doris Baričević, »[...] s izrazom bola po tipu podsjeća na način varaždinskih kipara smjera Pitner-Rosemberger.«¹⁶²

Kipovi koji se danas nalaze u toj kapeli, ispod Raspela, djelo su kasnijeg razdoblja.

Slika 49: Neznani kipar, Čudesno Raspelo, prije 1741., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole

6. OSLIK CRKVE

Prema Paškalu Cvekanu crkva sv. Nikole je imala lijep oslik u unutrašnjosti. Međutim, kako je vrijeme prolazilo, boja sa zidova i svodova se počela gultiti, a umjesto da se oslik obnovi, zidovi su bili ožbukani, a zidne slike prekrivene. Danas jedine zidne slike u crkvi zatičemo u dvjema bočnim kapelama. Autor tih zidnih slika je furlanski slikar Osvaldo Bierti (1859. – 1945.), a slika ih početkom XX. stoljeća.¹⁶³ Njegov potpis se vidi u donjem desnom kutu zidne slike: »Oswaldus Bierti pinxit«.

¹⁶⁰ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 36.

¹⁶¹ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 120.

¹⁶² Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 120.

¹⁶³ <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1018410/> (15.VIII.2020.)

U kapeli Žalosne Gospe, na južnom zidu, prikazan je Krist u Getsemanskom vrtu. Zidna slika zauzima većinu južnog zida kapele. Ona je u formatu uspravno postavljenog pravokutnika polukružnog završetka. S desne donje strane nalazi se klečeći Krist s raširenim rukama. Odjeven je u crvenu tuniku, a preko lijevog ramena pa duž leđa sve do tka, pada plavi plašt. Nabori na draperiji su prikazani vrlo vjerno prateći oblik tijela.

Oko Kristove glave naslikana je aureola, a pogled mu je usmjeren prema anđelu u gornjem lijevom dijelu slike. Anđeo je prikazan u profilu, odjeven u dugačku, svjetlu halju. Desna ruka mu je ispružena i u njoj drži zlatni kalež s križem. U oblacima iznad anđela, iz jedne točke, širi se zraka svjetlosti koja prolazi i osvjetljava kalež u rukama anđela i obasjava

Slika 50: Osvaldo Bierti, *Isus u Getsemaniju*, XX. st., zidna slika, Čakovec, crkva sv. Nikole

Krista. Isusov položaj tijela, ispružene ruke i blago naklonjen gornji dio tijela, ukazuje da se prepušta Božjoj volji i Njegovim planovima. U drugom planu vidimo tri uspavana apostola. Apostol uz lijevi rub slike naslonjen je na kameni blok. Odjeven je u zelenu tuniku i crveni plašt. Može se pretpostaviti da je to sv. Ivan jer je prikazan bez brade, a on je bio najmlađi apostol. Na njega je naslonjen lik u plavoj tunici i pokriven je smeđim plaštem (očito sv. Petar). Desnim dijelom tijela naslanja se na noge sv. Ivana. U lijevoj ruci izgleda da drži mač. Pored njih u sjedećem položaju spava sv. Jakov u smeđoj tunici i pokriven ljubičastim plaštem. Svo troje apostola spavaju u čudnim položajima, a na taj način je slikar htio prikazati da su zaspali od umora, iznenada. Gornji, veći dio slike zauzima plavo nebo s oblacima, a pejzaž je ispunjen kamenim i zemljanim tlom i stablima maslina u pozadini. Na jednom dijelu slike, ispod lijeve Isusove ruke, vidi se obris Jeruzalema i vojnici koji žurno izlaze uhititi Isusa nakon Judine izdaje. Prema Evanđelju, Isus je poveo sa sobom Petra, Ivana i Jakova u

Getsemanski vrt kako bi se tamo molio. Apostoli su zaspali, a Isus je molio u strahu zbog nadolazećih muka. Zbog velike tuge ukazao mu se anđeo s neba koji ga je ohrabrio.¹⁶⁴ Zidna slika je oštećena i izbljedjela u donjem lijevom dijelu, a vide se i napuknuća na zidu, tj. napukline s desne prema središnjoj donjoj strani slike.

U kapeli sv. Antuna Padovanskog, također na južnom zidu nasuprot oltaru, naslikan je prizor s jednim od čuda sv. Antuna. U istoj je veličini i formatu kao i prethodna zidna slika. Sv. Antun prvo je stupio u red sv. Augustina, no kasnije se pridružuje franjevcima. Sv. Franjo uočio je da sv. Antun ima talent za govorništvo te mu je povjerio odgojni rad kako bi sv. Antun dalje razvijao svoj propovjednički dar.¹⁶⁵

U središtu kompozicije prikazan je sv. Antun kako, držeći pokaznicu, stoji nasuprot pokleklom magarcu. Prema legendi, jedan krivovjerac iz Toulousa rekao je da neće vjerovati u Kristovu prisutnost u Euharistiji sve dok njegov gladan magarac ne poklekne pred Presvetim sakramentom. Tri dana kasnije nevjernik je je izgladnjeloga magarca doveo pred crkvu. Kada je sv. Antun izašao iz crkve s Euharistijom, sretno magarca kojemu je krivovjernik nudio zob, no magarac je kleknuo pred Presvetim Sakramentom. Od tada je heretik postao vjernik.¹⁶⁶ Na lijevoj strani slike, sv. Antun prikazan je u profilu, odjeven u franjevački habit, a preko toga nosi svećeničku albu. Oko glave mu svijetli aureola, a u rukama drži Presveti Sakrament u pokaznici. Ispred njega, na desnoj strani slike, kleči magarac, a pored njega naslikan je mladić u plemićkoj odjeći, također

Slika 51: Osvaldo Bierti, *Čudo sv. Antuna (Čudo s magarcem)*, XX. st., zidna slika, Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁶⁴ (Lk 22:43-44)

¹⁶⁵ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 135.

¹⁶⁶ Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 135.

klečeći. Iza magarca vidimo krivovjernika koji u posudu ispred njega sipa zob. Oko njega je pet osoba, tri žene i dva muškarca, različito odjevenih, koji promatraju što se zbiva. U lijevom kutu slike kleči franjevac s dugom svijećom u ruci, a iza njega u drugom planu prikazano je još par franjevaca u prepoznatljivim habitima reda. U pozadini su prikazane kule i zgrade koje označavaju mjesto radnje, a cijeli gornji dio slike zauzima nebo.

7. ORGULJE

Orgulje su također važan dio crkvenog inventara. Današnje orgulje izrađene su 1906. godine, a dolaze iz radionice Josipa Brandla u Mariboru. Na ovim orguljama je 1952. Franc Jenko iz Šent Vida postavio novi igraonik. One imaju dvadeset registara, dva manuala i pedal. Paškal Cvekan piše da su prve orgulje u crkvi izgradila braća franjevci Cirijak Jager, Andrija Schaumann i Vital Zolner koji su boravili u Čakovcu od 1740. do 1745. godine. Nigdje nije zapisano kako su izgledale te orgulje, niti koliko su imale registara. Jedino što je zapisano je da su obnovljene i popravljene 1821. godine. Postoji knjiga *Constitutionum* u kojoj su se bilježili godišnji popravci i gradnje te je tamo zapisano: »Orgulje 1813. od nekih napuštene, temeljito su sada obnovljene i

Slika 52: Josip Brandl, Orgulje, 1906., Čakovec, crkva sv. Nikole

obojene.«¹⁶⁷ Onda opet samostanski kroničar 1891. bilježi da su orgulje obnovljene: izbačena su dva registra (iz pozitiva *mixtura*, a iz pedala *fagot*) te umjesto njih stavljeni *viola gamba* i *viola cella*.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 39.

¹⁶⁸ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 39.

Na orguljama su u XVIII. i XIX. stoljeću svirali učitelji, a u kanonskim vizitacijama iz XX. stoljeća spominju se kao orguljaši dvojica franjevacu.¹⁶⁹

8. PROPOVJEDAONICA

Iako pogled već pri ulasku u crkvu privlači veliki glavni oltar u svetištu, pozornost plijeni i raskošna propovjedaonica naslonjena na zapadni zid crkve. Paškal Cvekan piše da se nigdje u samostanskim zapisima ne spominje kada je ova propovjedaonica postavljena, pretpostavlja kako je to moglo biti između 1760. i 1766. godine jer su se tada u crkvi postavljale bogato izrezbarene rokoko klupe. Ova propovjedaonica je dakle mlađa od svih oltara u crkvi.¹⁷⁰ Kao majstora propovjedaonice Cvekan je predložio brata franjevca - Vitalisa Jehlea. Kipar Jehle rodom je iz južne Njemačke, a boravio je u Hrvatskoj u samostanima u Koprivnici, Križevcima i Virovitici.¹⁷¹ Doris Baričević (2008.) propovjedaonicu u crkvi sv. Nikole u Čakovcu datirala je u 1750. godinu te je povezala s kiparom iz štajerskoga Ormoža, Martinom Mittermayrom.¹⁷²

Slika 53: Martin Mittermayr, Propovjedaonica, 1750., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁶⁹ Damir Bobovec, »Kanonske vizitacije kao izvor za povijest župe sv. Nikole u Čakovcu«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str., str. 191.

¹⁷⁰ Vesna Šimičić, »O skulpturama crkve sv. Nikole u Čakovcu na kojima je Hrvatski restauratorski zavod izveo konzervatorsko-restauratorske radove«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 101.

¹⁷¹ Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 296.

¹⁷² Doris Baričević, *Barokno kiparstvo*, 2008., str. 334-335.

Ovu raskošnu propovjedaonicu svakako je izradio odličan majstor. Govornica je osmerokutnog oblika iznad koje se nalazi baldahin u tri dijela.¹⁷³ Ulaz na propovjedaonicu s govornicom veže prilazni podest i ograda. Nad ulazom, ukrašenim ornamentima *rocaillea*, nalazi se kartuša u kojoj stoji latinski natpis: »Annuntia populo meo scelera eorum.«¹⁷⁴ Na početku podesta na ogradi nalaz se veliki reljef (sastavljen od tri ploče) koji prikazuje jednu scenu. To je jedini reljef koji nema ornamentalni okvir. Na tom rezbarenom reljefu kroz sva tri dijela u brežuljkastoj pozadini se proteže silueta grada Cezareje – vide se kule, most, zgrade, a u prvom prostornom pojasu nalaze se jedanaestorica apostola koji promatraju događaj koji se odvija u središtu reljefa, a to je trenutak kada Isus Krist govori Petru: »Ti si Petar - stijena!«.¹⁷⁵ U središnjem dijelu reljefa, glavnom dijelu, vidimo Krista koji drži uzdignutu lijevu ruku, a ispred njega kleči sv. Petar. Na lijevoj strani reljefa nalazi se šest apostola, a na desnoj još petorica. Na tom reljefu možemo razlikovati Isusa koji je u središtu i jače je plastički izražen, Petra koji kleči pored njega i apostola Ivana koji je jedini prikazan bez brade jer je bio najmlađi od svih apostola.

Slika 54: Martin Mittermayr, detalj propovjedaonice, 1750. drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole

Slijedi osmerokutna govornica. Na njoj se nalaze tri reljefa u kartušama i četiri evanđelista koji sjede na volutnim pilastrima između reljefa. Budući da evanđelisti nisu prikazani sa svojim atributima, možemo tek nagađati koji kip prikazuje kojeg evanđelista. Treći od evanđelista, prikazan bez brade, po svojoj prilici predstavlja sv. Ivana. Svo četvero sjede na izbočenim volutama, odjeveni u zlatne halje, a ruke su svima blago podignute i odmaknute od tijela.

¹⁷³ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 36-37.

¹⁷⁴ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.

¹⁷⁵ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.

Prvi od reljefa na govornici prikazuje „*Kušnju u pustinji*”. Na njemu vidimo Krista s đavlom prikazanim poput muškarca u dugoj halji. Oba lika okrenuta su prema promatraču. Krist podiže

Slika 55: Martin Mittermayr, *Krštenje Kristovo*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj

Slika 56: Martin Mittermayr, *Kušnja u pustinji*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj

lijevu ruku i time pokazuje đavlu da odbija njegove kušnje. Odjeća mu je posve pozlačena, dok je đavao prikazan kao potpuna suprotnost: cijeli njegov lik je smeđe boje i tako se ističe na pozlačenoj pozadini, na glavi mu vidimo rogove, a stopala su u obliku kopita. Ovaj reljef manji je od središnjeg, glavnog reljefa.

Na središtu ograde u kartuši se nalazi reljef sa scenom „*Plesa oko zlatnog teleta*”. Na lijevoj je strani prikazan Mojsije koji drži Deset Božjih zapovjedi, a pored njega stoji njegov brat Aron. Na desnoj strani reljefa je skupina Židova koji, ispod zlatnog teleta na širokom stupcu, plešu i slave ga. Na ovom reljefu izvrsno su prikazane emocije. Aron rukama pokazuje Mojsiju na zlatno tele i na skupinu koja pleše oko njega, Mojsije je prikazan u zaustavljenom trenutku – kada od ljutnje podiže Zapovjedi i sprema ih se baciti na tlo. Veselje Židova prikazano je u živim, realističnim pozama plesa.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 37.

Treći reljef u kartuši prikazuje scenu *Krštenja Kristova u Jordanu*. Isus je prikazan u klečećem položaju, s rukama prekrizanim na prsima. Na desnoj strani reljefa prikazan je Ivan Krstitelj, odjeven u kožu, desna ruka mu je ispružena i u njoj drži posudu kojom krsti vodom, a lijeva ruka mu nedostaje jer je reljef tu oštećen. I ovaj reljef u kartuši je dvostruko manji od središnjeg. Iznad tog reljefa, sa ruba govornice strši ruka, u franjevačkom habitu, koja drži raspelo.

Govornicu i pokrov s baldahinom »[...] spaja pozadinska stijena flankirana plitkim pilastrima koje prate resama optočene zavjesice.«¹⁷⁷ Kružni vijenac je ukrašen lambrekima i kartušom na kojoj piše: »Qui ex Deo est verba Dei audit.«¹⁷⁸

Iznad toga izrađena je mala stožasta nadgradnja baldahina koja sa svake strane ima istaknute volute na kojima stoji po jedan anđeo. Između tih anđela nalazi se kip Krista Dobrog pastira koji je okrenut prema središtu crkve, u podnožju voluta na kraju baldahina nalaze se dvije vaze s cvijećem, a na samom vrhu kip velikog klečećeg anđela. Desnom nogom kleči na postolju, krila su mu raširena, desna ruka mu je ispružena, a lijevom rukom pokazuje prema nebu. Glava mu je okrenuta prema svetištu. Ispod konstrukcije baldahina, iznad glave govornika, ističe se manja skulptura simbola Duha Svetoga – izrezbarena i posrebrena golubica u letu sa pozlaćenim sunčevim zrakama. Donji dio govornice završava ornamentiranom poligonalnom struktrom (konzolom) u obliku okrenutog zvona.

Paškal Cvekan piše da kipovi i reljefi na propovjedaonici imaju, ne samo umjetničku vrijednost, već i duboko teološko značenje. On to objašnjava ovako: Isus je Petru dao neprevarljivost u naučavanju Riječi Božje, zato riječi koje se čuju s propovjedaonice imaju sigurnost istine iz kojih stoji Bog. Čovjek se mora klanjati samo jednom Bogu, zato Isus u kušnji odbija đavla, i služiti mu tako da izvršava Njegove Zapovjedi koje je Mojsije donio sa Sinaja, a ne klanjati se zlatnom teletu.

Slika 57: Martin Mittermayr, *Ples oko zlatnog teleta*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj

¹⁷⁷ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.

¹⁷⁸ Doris Baričević, »Unutrašnje uređenje«, 2010., str. 119.

Scena Isusova krštenja govori da je Isus jedini Učitelj vječno vrijedne životne mudrosti i da je doista Sin Božji. A svi ti događaji na reljefima povezuju se s evanđelistima Ivanom, Markom, Matejem i Lukom koji su im bili svjedoci i zapisali ih.¹⁷⁹

Svi reljefi, dekorativni elementi i odjeća kipova su pozlaćeni, no u ono vrijeme Paškala Cvekana (1978.) propovjedaonica je bila »neukusno premazana«.¹⁸⁰ Gornji i donji dio ograde, kao i dio kape bili su tamno crvene boje, a ograda i stožasti donji završetak premazani sivom bojom. Današnji izgled propovjedaonice je rezultat obnove iz 1998. godine.¹⁸¹

9. CRKVENO POSUĐE

U crkvi sv. Nikole, osim brojnih oltara, skulptura i slika, kriju se i druge vrijednosti. Dragocjeno crkveno posuđe koje pronalazimo u ovoj crkvi i samostanu spada među najdragocjenije i najznačajnije u Međimurju. Tu se nalazi crkveno posuđe iz XVII., XVIII. I XIX. stoljeća, a to su radovi bečkih, venecijanskih, augsburških i domaćih majstora zlatara. Paškal Cvekan već 1978. godine u djelu „*Čakovec i franjevci*” donosi popis crkvenog posuđa, a ono je djelomično obrađeno i prigodom izložbe „*Crkveno posuđe u međimurskim crkvama*” koja se održala u Muzeju Međimurja u Čakovcu 1998. godine.¹⁸² Crkva sv. Nikole u Čakovcu čuva trinaest kaleža, dva moćnika i dvije pokaznice. Ispod nekih kaleža nalaze se majstorske oznake, žigovi grada u kojem je napravljen, na nekima su urezani tekstovi s posvetama donatora, a neki su označeni kao imovina Franjevačkog samostana u Čakovcu.

¹⁷⁹ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 36.

¹⁸⁰ Paškal Cvekan, *Čakovec i franjevci*, 1978., str. 38.

¹⁸¹ »Na obnovi propovjedaonice radio je akademski slikar Neven Kralj sa suprugom Brankom. Slikar Kralj istaknuo je da je s izvornika skinut prije nanesen sloj boje i bronce, dok su reljefni dijelovi obnovljeni pozlatom od 24 karatnog zlata, nedostali dijelovi su rekonstruirani, a ostale površine su mramorizirane.« <https://ika.hkm.hr/novosti/obnovljena-barokna-propovjedaonica-u-cakovcu/> (1.II.2010.)

¹⁸² Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe Franjevačkog samostana i crkve sv. Nikole u Čakovcu«, u: *350 godina franjevača u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 87-88.

9.1. Kaleži

Vesna Pascuttini-Juraga (2010.) detaljno je opisala karakteristike čakovečkih kaleža XVII., XVIII. i XIX. stoljeća. Kaleži iz XVII. stoljeća najčešće su jednostavni, bez

previše ukrasa, a baza im je šesterolisna. Takav je

Slika 58: Vjerojatno domaći majstor, kalež, 1660., srebro, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (lijevo), nepoznati majstor, "kalež Sofije Zrinski", 1669., srebro, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (desno)

i vjerojatno najstariji kalež koji potječe iz 1660. godine (slika 58 lijevo). Izrađen je od srebra, pozlaćen (kao i svi ostali kaleži) i visok 19 cm. Godina je ugravirana na vanjskom rubu baze uz slova C(onventus) i C(haktornyense).¹⁸³ Sličan je kalež iz XVII. stoljeća (slika 62, lijevo). Čaša je jednostavna, također bez ukrasa na čvoru i bazi, a rad je domaćeg majstora koji se ugledao u djela augsburških zlatara. *Kalež Sofije Zrinski* (slika 58, desno) ima jednostavnu kupu, ali su zato čvor i šesterolisna baza ukrašeni »iskucanim posrebrnim medaljonima, još uvijek vrlo plošne izrade, na kojima su naizmjenice prikazani motivi ruža i tulipana, te simboli pasije.«¹⁸⁴ Kalež je tako nazvan zbog toga što na rubu baze piše: »Relicta Domina Sophia...L(obel), vidua Nicolai a Zrinio B.(aronessa) F.F. 1.69.«¹⁸⁵

Slika 59: Nepoznati venecijanski majstor, kalež Zrinskih, 1670., srebro, pozlačeno, iskucano, lijevano, gravirano, Čakovec, crkva sv. Nikole

Sljedeći je Kalež Zrinskih. On je nastao 1670. godine o čemu svjedoči natpis na podnožju: »Cornarola Sangvina ..70«. Ovaj kalež drugačiji je od drugih po tome što je

¹⁸³ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 88.

¹⁸⁴ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 88.

¹⁸⁵ Vesna Pascuttini-Juraga koja bilježi da je natpis teško vidljiv, ali da navedeni natpis prenosi Ivan Kukuljević-Sakcinski u djelu: *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah i t. d. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb: Knjižara Jugoslavenske akademije, 1891., str. 384, br. 1315.

kupa posrebrena i izvedena na proboj, a njen gornji dio je pozlaćen i gladak. Nodus kaleža ima oblik jabuke, a ukrašen viticama i ta vrpčasta ornamentika proteže se na okruglu bazu kaleža gdje se u gornjem dijelu nalazi grb obitelji Zrinski. Ispod baze vidi se otisnuti žig grada Venecije pa se iz toga zaključuje da ga je izradio nepoznati venecijanski majstor. Zadnji kalež iz XVII. stoljeća dao je izraditi čakovečki sudac Jakob Gornak što vidimo iz gravure na donjem dijelu baze: »Calix Ch(aktornyensis) 1695 QVEM F.F.G.D. Jacop Gornak ivdex Chaktornyenses«¹⁸⁶. Kupa je glatka i pozlačena, a obgrljuje ju iskucani ranobarokni motiv. Baza je šesterolisna i ukrašena zrnato iskucanom površinom.

Na kaležima s prelaska XVII. i XVIII. stoljeća vidi se utjecaj zrelog baroka. Iako su ukrasi još smireni, oni sve više prevladavaju na bazi, nodusu i kupi. Ovom opisu odgovaraju dva kaleža. Prvi (slika 60, desno) je nastao oko 1700. godine, kupa mu je posrebrena i ukrašena stiliziranim ljljanim, nodus je pomalo srcolik i ima tri prazna medaljona uokvirena C viticama. Baza je okrugla, podijeljena na šest polja udubinama, a na poljima su izvedeni biljni motivi. Drugi kalež (slika 61.) je nastao na početku XVIII. stoljeća. Također ima okruglu bazu na kojoj se gore nalaze anđeoske glavice s krilima, a donji

je dio ukrašen ovulima. Nodus je okrugli i širok, sa tri anđeoske glavice. Anđeoske glavice nalaze se i na košarici ukrašenoj na proboj.¹⁸⁷

Slika 60: Nepoznati majstor, kalež, oko 1700., mjed, srebro, pozlačeno (lijevo), nepoznati domaći majstor, kalež, oko 1700., mjed, srebro, pozlačeno (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁸⁶ Ivan Kukuljeviæ-Saksincki, *Nadpisi*, 1891., str. 384., br. 1316.

¹⁸⁷ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 88-89.

Slika 61: Autor nepoznat, kalež, XVIII. st., pozlaćen, graviran, iskucan, na proboj, Čakovec, crkva sv. Nikole

Slika 62: Bečki zlatar, kalež, XVIII. st., srebro, pozlaćeno, cizelirano (lijevo), Matias Bernhaupt, kalež, XVIII. st., pozlaćen, iskucan, lijevan, ukrašen uspravnim ovalnim medaljonima od emajla (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole

Slijede kaleži koji imaju obilježja zrelog baroka. Kalež (slika 62, lijevo) sličan je karakteristikama kaležima bečkih zlatara. Košarica kaleža ukrašena je istaknutim C viticama, klasovima, cvijecem i grozdovima. Bogato je ukrašen i nodus srcolikog oblika, a dekoracije na bazi iste su kao i na kupi. Košarica sljedećeg kaleža (slika 62, desno) ukrašena je akantovim listovima, anđelima, C viticama i školjkama, nodus ima oblik *rocaille* vaze, a baza je okrugla i ukrašena kao i čaša. Na ovom kaležu prvi puta susrećemo medaljone od emajla na kojima su prizori iz Kristovog života, po tri medaljona na bazi i čaši. Majstor ovog kaleža je gradački zlatar Mathias Bernhaupt čiji inicijali se vide na kaležu: »MBH«. Postoje još tri kaleža sa sličnim karakteristikama koji su nastali u drugoj polovici XVIII. stoljeća. Svi imaju okrugle baze, nodus u obliku *rocaille* vaze, čaša je ukrašena istim ornamentima kao i baza, košarica je posrebrna.¹⁸⁸

Slika 63: Možda domaći majstor, kalež, XIX. st., mjed, pozlaćen, graviran, Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁸⁸ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 89-90.

Iz XIX. stoljeća potječe jedan kalež koji se znatno razlikuje od starijih primjera. Oblik mu je jednostavniji, kao i dekoracije. Košarica je ukrašena palminim listovima ispod dekorativne trake, nodus je kruškolik i ukrašen stiliziranim lišćem i *rocaillom*, a baza je okrugla i glatka.¹⁸⁹

9.2. Relikvijari ili moćnici

U čakovečkom samostanu nalazi se nekoliko vrijednih relikvijara. Najvažniji su relikvijar sv. Ivana Nepomuka i relikvijar sv. Križa (slika 64.). Relikvijar sv. Ivana Nepomuka izrađen je 1760. godine. Ovaj relikvijar je u obliku pokaznice. Gornji dio je u obliku razvedenog ovala, u središtu

ima relikviju sv. Ivana Nepomuka, a okolni dio je ukrašen šarenim poludragim kamenjem, *rocaillom* i cvjetovima od bijelog kamenja. Iza ovalnog dijela izlaze pozlaćene zrake svjetlosti. Nodus je posrebran i ima oblik rokoko vaze, ukrašen poludragim kamenjem. Baza je nepravilnog ovalnog oblika, također ukrašena *rocaillom* i poludragim kamenjem.

Slika 64: Nepoznati majstor, moćnik sv. Ivana Nepomuka, oko 1760., bakar, pozlaćeno, cizelirano (lijevo), nepoznati majstor, moćnik sv. Križa, 1727. (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁸⁹ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 90.

Relikvijar sv. Križa izrađen je početkom XVIII. stoljeća. U ostensoriju se nalazi relikvija sv. Križa koju pridržavaju dva mala anđela. Ostensorij je okružen posrebnim dekorativnim vijencem od isprepletenih akantusovih vitica i C vitica. Uokolo izlaze zrake svjetlosti, a na vrhu je reljef Boga Oca i iznad njega Križ. Nodus je ovalan, a udubljenje ga skoro razdvaja na pola. Baza je ovalna, plošno ukrašena vazama s cvijećem i vrpčastim ornamentima.¹⁹⁰

9.3. Monstrance ili pokaznice

Starija od dvije pokaznice crkve sv. Nikole nastala je sredinom XVIII. stoljeća. Ova pokaznica posebna je po tome što ima nodus u obliku karijatide. Baza je ovalna i povišena te podijeljena na šest dijelova koji su ukrašeni akantovim lišćem, poludragim kamenjem i anđeoskim glavicama. Ostensorij je ovalnog oblika, okružen poludragim kamenjem i posrebnom dekoracijom. Iznad ostensorija nalazi se malo janje, a na vrhu Križ. Uokolo cijelog gornjeg dijela izlaze pozlaćene zrake svjetlosti. Druga pokaznica ima neogotički oblik, a nastala je 1830. godine. Baza joj je četverolisna i na njoj se nalaze četiri medaljona. Ona se polako sužava prema gore, a na mjestu spoja sa ostensorijem je reljef Bogorodice okružene zrakama svjetlosti. Gornji dio je puno raskošniji. Središnji dio izgleda poput gotičkog prozora. Iznad ostakljenoga spremnika na oblacima je prikazan Bog Otac, a u nišama koje ga flankiraju se nalaze anđeli. Niše i središnji otvor nadvišeni su

Slika 65: Nepoznati majstor, monstranca s karijatidom, sredina XVIII. st., bakar, srebro, pozlaćeno (gore), nepoznati majstor, monstranca, oko 1830., srebro, pozlaćeno, iskucano (dolje), Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁹⁰ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 90.

gotičkim tornjićima i fijalama, a cijeli gornji dio okružen je i svjetlosnim zrakama.¹⁹¹

9.4. Kadionice

Dvije kadionice iz crkve sv. Nikole potječu iz XVIII. stoljeća (slika 66). Prva ima okruglu bazu, a tri anđeoske glavice s krilima uz rub otvora služe za prihvaćanje lanaca na koje je ovješena. Gornji dio je jednostavan, ukrašen na proboj na užem dijelu. Druga kadionica vrlo je slična prvoj.

Ima okruglu bazu, tri medaljona s anđeoskim glavicama, a gornji dio je ukrašen biljnom ornamentikom.¹⁹²

Šira je od prethodne kadionice, razvedena užljebljenjima i na vrhu završava križem.

Slika 66: Kadionice, XVIII. st., srebro, Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁹¹ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 90.

¹⁹² Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 90-91.

9.5. Ciboriji

Ciborij iz 1748. godine (godina i slova »CC,FG« ugravirana su na poklopcu) ima okruglu povišenu bazu ukrašenu vrpčastom dekoracijom i anđeoskim glavama (slika 67, lijevo). Na nodusu se nalaze vitice i prazni medaljoni. »Košarica je posrebrna i izvedena na proboj s ukrasima preuzetim s baze. Poklopac je ukrašen stiliziranom biljnom ornamentacijom.«¹⁹³ Poklopac je zaključen križem sa srebrenim *Corpusom*. Drugi sačuvani ciborij jednostavniji je i ukrašen na donjem dijelu grozdovima i klasjem (slika 67, desno). Nastao je negdje krajem XIX. ili početkom XX. stoljeća.¹⁹⁴

Slika 67: Nepoznati majstor, ciborij, 1748., srebro, pozlačeno, iskucano, gravirano (lijevo), nepoznati majstor, ciborij, oko 1910., mjed, pozlačeno, lijevano (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole

9.6. Pacifikal i ampulica za vodu

Temeljem njegovih oblikovnih karakteristika, Vesna Pascuttini-Juraga navodi kako je srebreni pacifikal iz crkve sv. Nikole nastao krajem XVII. stoljeća. Baza je četverolisnog oblika, žljebovima podijeljena na četiri polja i svako polje je ukrašeno biljnim ornamentima. Na nodusu kruškolikog oblika izvedena je anđeoska glavica s krilima koju uokviruju C vitice. Krakovi križa

¹⁹³ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 91.

¹⁹⁴ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 91.

imaju trolisne završetke, a na gornjim krakovima se nalaze male posrebrene anđeoske glavice s krilima i rotul s natpisom INRI. Kristovo tijelo je pozlačeno.¹⁹⁵ Ampulica¹⁹⁶ za vodu je iz XVIII. stoljeća, ima okruglu bazu naglašenu udubinom. Donji dio je širi, također oblikovan užljebinama, a ručka u obliku C vitice spaja donji dio sa mjestom otvora na gornjem dijelu.

Slika 68: Pacifikal, kraj XVII. st., srebro, pozlačeno, cizelirano (lijevo), ampulica za vodu, XVIII. st., srebro (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole

¹⁹⁵ Vesna Pascuttini-Juraga »Crkveno posuđe«, 2010., str. 91.

¹⁹⁶ Lat. *ampullae* – posudice od metala ili stakla, raznih oblika, a služe za čuvanje dragocjenih para i tekućina. Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije*, 2006. [1979.], str. 127.

ZAKLJUČAK

Crkva sv. Nikole ostavila je dubok trag u povijesti Čakovca i cijeloga Međimurja te odražava ključnu ulogu franjevačkoga reda u razdoblju Katoličke obnove. Usred političkih previranja i vjerskih promjena, u središtu Čakovca niče crkva pod zaštitom sv. Nikole biskupa. Isprva, mala zidana crkvica nije davala puno mogućnosti za razvitak, a kuća koja je služila kao samostan bila je tijesna i drvena. Nakon čestih požara i potresa, franjevci su, početkom XVIII. Stoljeća, odlučiti izgraditi novu crkvu sa samostanom. Ta crkva stoji još i danas i krase čakovečki trg. Njezino barokno pročelje rezultat je obnove XX. stoljeća, ali u unutrašnjosti se sačuvao velik dio starije barokne opreme. Glavni oltar zadivljuje svojom monumentalnošću, a kvalitetne skulpture mariborskoga kipara Josipa Strauba upotpunjuju cjelokupni dojam. Utjecaj štajerskog baroka vidljiv je i na ostalim oltarima i njihovim skulpturama. Franjevci i dalje vjerno paze i čuvaju crkveni inventar, od malog kaleža preko oltara sve do velikih orgulja.

POPIS LITERATURE:

Badurina, Anđelko (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2006.

Baričević, Doris, »Varaždinski kipar Ivan Jacob Altenbach«, u: *Peristil* 25 (1982.), str. 107-130.

Baričević, Doris, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2008.

Baričević, Doris, »Unutrašnje uređenje franjevačke crkve sv. Nikole u Čakovcu. Stručna analiza drvenog baroknog inventara crkve i slika«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010., str. 115-120.

Bedeković, Josip, *Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, preveo Marko Rašić, Zagreb, Čakovec, Samobor: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, »Tkalčić« Društvo za povijesnicu Zagrebačke nadbiskupije, Družba »Braća Hrvatskog Zmaja«, Matica hrvatska, Zrinska garda, 2017.

Bobovec, Damir, »Kanonske vizitacije kao izvor za povijest župe sv. Nikole u Čakovcu«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str. 187-202.

Bunjac, Borka *et al.*, *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.

Cvekan, Paškal, *Čakovec i franjevci: povijesno-kulturni prikaz tri stoljetne povezanosti Čakovca s Franjevcima – na pragu 320 godišnjice njihova dolaska u grad Zrinskih*, Čakovec: Franjevački samostan, 1978.

Cvetnić, Sanja, *Ikonografija nakon tridentskoga sabora i hrvatska likovna baština*, Zagreb: FF press, 2020. [2007.]

Ćošković, Pejo, »Franjevačka obnova u sjevernoj Hrvatskoj u prvoj polovici XVII. st. i važnost samostana u Ćakovcu pri stvaranju provincije sv. Ladislava«, u: *350 godina franjevaca u Ćakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Ćakovec: Franjevački samostan u Ćakovcu, 2010. str. 23 – 39.

Đuriæ, Tomislav, Feletar, Dragutin, *Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, Koprivnica: »Mali princ«, 1992.

Franjevci u Ćakovcu: fotomonografija u povodu 350. obljetnice dolaska franjevaca u Ćakovec: 1659. – 2009., (gl. ur.) Stjepan Hranjec (autor povijesnog prikaza: Vladimir Kapun), Ćakovec: Zrinski, Franjevački samostan, 2009.

Horvat, Anđela, *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međumurju*, Zagreb: Konzervatorski ured, 1956.

Horvat, Anđela, »Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj«, u: Anđela Horvat, Radmila, Matejčić, Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982., str. 1-382.

Horvat-Levaj, Katarina, »Barokna franjevačka arhitektura provincija Sv. Ladislava i Sv. Ivana Kapistranskog«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 205-218.

Horvat-Levaj, Katarina, *Barokna arhitektura (Povijest umjetnosti u Hrvatskoj)*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2015.

Kalšan, Vladimir, *Međimurska povijest*, Ćakovec: Vladimir Kalšan, 2006.

Kalšan, Vladimir, »Zrinski i dolazak franjevaca u Ćakovec, Nikola i Adam Zrinski«, u: *350 godina franjevaca u Ćakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Ćakovec: Franjevački samostan u Ćakovcu, 2010. str. 11-22.

Kapun, Vladimir, »Nikola VII. Zrinski i ěakovečki franjevci«, u: *Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*, ur. Juraj Kolariæ, ěakovec, Zrinska garda, 2011., str. 51-62.

Knezović, Pavao, »Opiranje pavlina dolasku franjevacu u Međimurje«, u: *350 godina franjevacu u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str. 49-65.

Korunek, Marijana, »Pavlini samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski«, u: *Croatica Christiana periodica* 73 (2014.), str. 51-70.

Kukuljević-Saksincki, Ivan, *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah i t. d. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb: Knjižara Jugoslavenske Akademije, 1891.

Majer, Krasanka, »Prilog poznavanju crkve sv. Ivana Krstitelja u Kloštar Ivaniću«, u: *Peristil* 49 (2006.), str. 65-76.

Matotek, Višnja, »Međimurje u razvijenom srednjem vijeku i ranom novom vijeku«, u: *Pregled povijesti Međimurja*, Čakovec: Povijesno društvo Međimurske županije, 2003.

Pascuttini-Juraga, Vesna, »Crkveno posuđe Franjevačkog samostana i crkve sv. Nikole u Čakovcu«, u: *350 godina franjevacu u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str. 87-100.

Pavlič, Valentina, »Joseph Straub«, u: *Tracing the Art of the Straub Family*, (ur.) Matej Klemenčič, Ktra Meke, Ksenija Škarić, Ljubljana, Zagreb, München: Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia, Croatian Conservation Institute, Ljubljana University Press, Bavarian State department of Monuments and Sites, 2019., str. 67-79.

Puzak, Ivana, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve u urbanističkoj koncepciji grada«, u: *350 godina franjevacu u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str. 65-78.

Repaniæ-Braun, Mirjana, *Barokno slikarstvo u Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Æirila i Metoda*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Hrvatska franjevačka provincija sv. Æirila i Metoda, 2004.

Šimičić, Vesna, »O skulpturama crkve sv. Nikole u Čakovcu na kojima je Hrvatski restauratorski zavod izveo konzervatorsko-restauratorske radove«, u: *350 godina franjevaca u Čakovcu*, (ur.) Stjepan Hranjec, Čakovec: Franjevački samostan u Čakovcu, 2010. str. 101-105.

Štefanec, Nataša, *Heretik njegova veličanstva. Povijest o Jurju IV. Zrinskom i njegovu rodu*, Zagreb: Barbat, 2001.

Vrišer, Sergej, »Dela štajerskih baročnih kiparjev v Medmurju«, u: *Časopis za zgodovino in narodopisje* 38 (1967.), str. 144-156.

Vukičević-Samaržija, Diana, »Srednjovjekovna umjetnost u franjevačkim samostanima koji su pripali provinciji sv. Āirila i Metoda«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Āirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 161-171.

Žmegač, Andrej, »Čakovec – Franjevački samostan sa crkvom sv. Nikole, 18. st.«, u: *Mir i dobro. Umjetničko i kulturno naslijeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Āirila i Metoda*, (ur.) Marija Mirković, Franjo Emanuel Hoško, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2000., str. 360-361.

MREŽNE STRANICE:

<https://ika.hkm.hr/novosti/obnovljena-barokna-propovjedaonica-u-cakovcu/> (1.II.2020.)

<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1018410/> (15.VIII.2020.)

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA:

- Slika 1.** Josip Bedeković Komorski, naslovna stranica njegove knjige *Natale solum magni Ecckesuae doctoris sancti Hieronymi Neostadii Austriae, 1752.* (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 239.)
- Slika 2.** Prikaz Čakovca u XVIII. stoljeću (Izvor: Ivana Puzak, *nav. dj.*, 2010., str. 66.)
- Slika 3.** Zaglavni kamen crkve sv. Mihovila u Mihovljanu, Čakovec, Muzej Međimurja (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 82.)
- Slika 4.** Dio oporuke Adama Zrinskog koji se odnosi na Franjevački samostan (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 61.)
- Slika 5.** Detalj sa oltarne pale sv. Nikole, toranj, crkva sv. Nikole i franjevački samostan oko 1750. godine (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 87.)
- Slika 6.** Naslovna strana prve Spomenice Franjevačkog samostana (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 39.)
- Slika 7.** Tlocrt franjevačkog samostana i crkve sv. Nikole (Izvor: Ivana Puzak, *nav. dj.*, 2010., str. 67.)
- Slika 8.** Ivan Jacob Altenbach, *Bogorodica s Djetetom*, 1670. – 1675., kamen, Čakovec, trg pred crkvom sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 193.)
- Slika 9.** Neznani kipar, *Immaculata*, XVIII. st., kamen, Čakovec, dvorište franjevačkog samostana (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 241.)
- Slika 10.** Tlocrt crkve sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 88.)
- Slika 11.** Pročelje crkve sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 184.)
- Slika 12.** Grb obitelji Althann na glavnom oltaru crkve sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 138.)
- Slika 13.** Glavni oltar, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: <https://www.trars.eu/catalog-item.php?id=17>)
- Slika 14.** Glavni oltar crkve sv. Nikole, 1940. godine (Schneiderov fotografski arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) (Izvor: Doris Baričević, *nav. dj.*, 2010., str. 117.)
- Slika 15.** Josip Obletter, Tabernakul na glavnom oltaru u crkvi sv. Nikole, 1911., drvo, polikromirano (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 135.)
- Slika 16.** Josip Straub, *Sv. Grgur veliki*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 143.)

- Slika 17.** Josip Straub, *Sv. Ambrozije*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 142.)
- Slika 18.** Josip Straub, *Sv. Augustin*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 141.)
- Slika 19.** Josip Straub, *Sv. Jeronim*, 1743. – 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 140.)
- Slika 20.** Josip Straub, *Andeo*, 1743. – 1750., drvo polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar – atika (Izvor: <https://www.trars.eu/catalog-item.php?id=17>)
- Slika 21.** Neznani slikar, *Sv. Nikola zavjetuje Čakovec Majci Božjoj*, sredina XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 137.)
- Slika 22.** Neznani slikar, *Sv. Joakim i sv. Ana uče malu Mariju*, sredina XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, glavni oltar – atika (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 136.)
- Slika 23.** Oltar Marije Pomoćnice, 1738., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 144.)
- Slika 24.** Josip Weinacht, *Sv. Rok* (lijevo) i *Sv. Joakim* (desno), 1744. – 1745., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 147.)
- Slika 25.** Josip Weinacht, *Sv. Sebastijan* (lijevo) i *sv. Ana* (desno), 1744. – 1745., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 148.)
- Slika 26.** Neznani slikar, *Marija Pomoćnica*, druga polovica XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 145.)
- Slika 27.** Neznani slikar, *Sv. Josip*, XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Marije Pomoćnice – atika (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 146.)
- Slika 28.** Oltar Žalosne Gospe, oko 1737., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 157.)
- Slika 29.** Neznani kipar, *Pietà*, drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 159.)
- Slika 30.** Ivan Adam Rosemberger, *Car Konstantin*, oko 1737., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 160.)
- Slika 31.** Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Helena Križarica*, oko 1737., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 160.)

- Slika 32.** Ivan Adam Rosemberger, *Bog Otac i Duh Sveti*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe – atika (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 158.)
- Slika 33.** Škrinja s moćima sv. Vinka, 1773., Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar Žalosne Gospe (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 161.)
- Slika 34.** Oltar sv. Antuna Padovanskog, 1737., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 163.)
- Slika 35.** Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Emerik (Mirko)*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 166.)
- Slika 36.** Ivan Adam Rosemberger, *Sv. Agneza*, sredina XVIII. st., drvo, polikromirano, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 166.)
- Slika 37.** Neznani slikar, *Sv. Antun Padovanski*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 165.)
- Slika 38.** Neznani slikar, *Sv. Apolonija*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Antuna Padovanskog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 164.)
- Slika 39.** Oltar sv. Franje Asiškog, prije 1750., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 149.)
- Slika 40.** Pavao Rehle, *Sv. Ivan Kapistran*, oko 1735., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 152.)
- Slika 41.** Pavao Rehle, *Sv. Bernardin Sijenski*, oko 1735., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 152.)
- Slika 42.** Neznani slikar, *Sv. Franjo Asiški*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 151.)
- Slika 43.** Neznani slikar, *Sv. Klara Asiška*, XVIII. st., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Franje Asiškog – atika (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 150.)
- Slika 44.** Oltar sv. Ivana Nepomuka, oko 1750., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 153.)
- Slika 45.** Pavao Rehle, *Sv. Florijan*, prije 1736., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 156.)
- Slika 46.** Pavao Rehle, *Sv. Juraj*, prije 1736., drvo, polikromirano, pozlaćeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 156.)
- Slika 47.** Neznani slikar, *Sv. Ivan Nepomuk*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 155.)

- Slika 48.** Neznani slikar, *Sv. Barbara*, oko 1750., ulje na platnu, Čakovec, crkva sv. Nikole, oltar sv. Ivana Nepomuka (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 154.)
- Slika 49.** Neznani kipar, Čudesno Raspelo, prije 1741., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 168.)
- Slika 50.** Osvaldo Bierti, *Isus u Getsemaniju*, XX. st., zidna slika, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 162.)
- Slika 51.** Osvaldo Bierti, *Čudo sv. Antuna (Čudo s magarcem)*, XX. st., zidna slika, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 167.)
- Slika 52.** Josip Brandl, *Orgulje*, 1906., Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 169.)
- Slika 53.** Martin Mittermayr, *Propovjedaonica*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 170.)
- Slika 54.** Martin Mittermayr, detalj propovjedaonice, 1750. drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 171.)
- Slika 55.** Martin Mittermayr, *Krštenje Kristovo*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj (foto: Barbara Hegeduš)
- Slika 56.** Martin Mittermayr, *Kušnja u pustinji*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj (foto: Barbara Hegeduš)
- Slika 57.** Martin Mittermayr, *Ples oko zlatnog teleta*, 1750., drvo, polikromirano, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole, propovjedaonica – detalj (Izvor: *Franjevci u Čakovcu*, 2009., str. 171.)
- Slika 58.** Vjerojatno domaći majstor, kalež, 1660., srebro, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (lijevo), nepoznati majstor, »kalež Sofije Zrinski«, 1669., srebro, pozlačeno, Čakovec, crkva sv. Nikole (desno) (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 92.)
- Slika 59.** Nepoznati venecijanski majstor, kalež Zrinskih, 1670., srebro, pozlačeno, iskucano, lijevano, gravirano, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 93.)
- Slika 60.** Nepoznati majstor, kalež, oko 1700., mjed, srebro, pozlačeno (lijevo), nepoznati domaći majstor, kalež, oko 1700., mjed, srebro, pozlačeno (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 94.)
- Slika 61.** Autor nepoznat, kalež, XVIII. st., pozlaćen, graviran, iskucan, na proboj, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 95.)
- Slika 62.** Bečki zlatar, kalež, XVIII. st., srebro, pozlačeno, cizelirano (lijevo), Matias Bernhaupt, kalež, XVIII. st., pozlaćen, iskucan, lijevan, ukrašen uspravnim ovalnim medaljonima od emajla (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 95.)

- Slika 63.** Možda domaći majstor, kalež, XIX. st., mjed, pozlaćen, graviran, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 97.)
- Slika 64.** Nepoznati majstor, moćnik sv. Ivana Nepomuka, oko 1760., bakar, pozlaćeno, cizelirano (lijevo), nepoznati majstor, moćnik sv. Križa, 1727. (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 97.)
- Slika 65.** Nepoznati majstor, monstranca s karijatidom, sredina XVIII. st., bakar, srebro, pozlaćeno (gore), nepoznati majstor, monstranca, oko 1830., srebro, pozlaćeno, iskucano (dolje), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 98.)
- Slika 66.** Kadionice, XVIII. st., srebro, Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 99.)
- Slika 67.** Nepoznati majstor, ciborij, 1748., srebro, pozlaćeno, iskucano, gravirano (lijevo), nepoznati majstor, ciborij, oko 1910., mjed, pozlaćeno, lijevano (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 99.)
- Slika 68.** Pacifikal, kraj XVII. st., srebro, pozlaćeno, cizelirano (lijevo), ampulica za vodu, XVIII. st., srebro (desno), Čakovec, crkva sv. Nikole (Izvor: Pascuttini-Juraga, Vesna, *nav. dj.*, 2010., str. 100.)